

Kvinnohist Arkiv
Box 5096

402 20 OCTEBON

1453VM

ÅTTONDE

M

A

R

S

SPECIALNUMMER AV
vi människor

NR 1 1986 PRIS 10 KR
(BEFRIAD FRÅN MOMS)

VÄRLDENS STÖRSTA KVINNOTIDNING

FOTO: KRISTINA INGELMAN

ÅTTONDE M A R S

VÄLKOMMEN!

TILL DIG SOM ÄR NY LÄSARE:

Vad är nu detta som du håller i handen? Världens största kvinnotidning? Specialnummer av Vi människor? Varför har du aldrig sett den här tidningen förut?!

Den sista frågan är lätt att svara på: en sån här kvinnotidning har aldrig gjorts tidigare. Men Vi människor är en tidskrift som har funnits i 36 år och kommer ut med sex nummer om året. Formatet är normalt A4. På sidan 10 ser du några nummer ur de senaste årens utgivning. De kan du beställa från oss.

Och att du inte har mött oss tidigare beror på att vi inte har råd att göra reklam för oss. Du måste nog lyfta undan travar av Damernas Värld och Fib-Aktuellt för att hitta oss i Pressbyrån. För att du skulle få syn på oss gjorde vi oss störst i världen.

Vi människor ges ut av Svenska Kvinnors Vänsterförbund, en fristående kvinnoorganisation med 72 år på nacken. På sidan 17 kan du läsa mer SKV och dess verksamhet.

Vi bygger vidare på erfarenheterna och skildrar kvinnokamp och kvinnoförtryck, politikens spel och människors verklighet — i Sverige och världen.

Vi människor är en tidning som görs av människor som har ordet och bilden som sitt levebröd. Kunskap, skarpa pennor, avslöjande ögon och modet att sticka upp är vad

som behövs för att slå tillbaka höger vågen. Det försöker vi göra.

”Det finns här och där enstaka oberoende tidningar, ärliga och orädda, byggande sin frihet på sammanhållning och offervilja hos den grupp som står bakom dem. De representerar det salt som inte mistat sin sälta och friskhet under kompromissande och köpslående”, sa Hagar Olsson redan 1932.

Det är en sån tidning du håller i handen.

OCH TILL DIG SOM MÖTT OSS FÖRUT,
SOM PRENUMERANT ELLER LÖSNUMMERKÖPARE,
VILL VI SÄGA:

Du känner redan Vi människor, men inte som den ser ut den här gången.

Du vet också att om vi skall överleva behöver vi fler läsare.

Med detta storslagna nummer försöker vi skaffa fler prenumeranter. Du kan hjälpa oss. Det här numret har vi tryckt i en större upplaga än vanligt, och lösnummerpriset är lägre. Tanken är att kunna sälja den här tidningen på gator och torg den åttonde mars och framöver. Du kan ringa till redaktionen, eller skriva, och beställa fler exemplar.

Varför inte bli försäljare av Världens största kvinnotidning??

REDAKTIONEN

EN OAVSLUTAD

En aprilnatt förra året satt tre personer i en röd trävilla i Huddinge och groggade. Det var Lotta — senare i polisförhören och under rättegången kallad vid sitt efternamn Lind — 35 år, prostituerad och heroinmissbrukare sedan många år.

Det var också Eriksson, värden för kvällen, 40 år, egen företagare i bilbranschen och för tillfället gräs-änkling. Hans då gravida hustru var på semester med tonårsdottern.

Den tredje var Tysken, döpt av folkhumorn och som aldrig satt sin fot i landet ifråga, 48 år, ungt och rörmokare med eget företag.

Eriksson och Tysken hade träffats tidigare på kvällen hemma hos en kompis. Det hade blivit några grogar och framåt natten åkte de till stan för att gå på krogen. Men krogarna var stängda eller så kom de inte in. De bestämde sig för att istället åka hem till Eriksson, tog en taxi och passerade Malmsskillnads-gatan.

NÖJE FÖR NATTEN

Där fick de syn på Lotta. Det skulle vara något att ta med sig och roa sig med under natten resonerade de, stannade och köpslog. Lotta var tveksam eftersom hon inte brukade gå med två män samtidigt men hoppade in i bilen och så begav sig sällskapet till Huddinge.

Så långt är alla i stort sett överens. Vad som därefter är säkert är att Lotta nästa dag kom till Södersjukhuset med polis. Hon var då blåslagen i ansiktet och på överkroppen. På halsen hade hon ett strypmärke och blödningar i ögonen orsakade av kvävningsförsök.

Nu är det januari och rättegång i Huddinge tingsrätt. I den halvskumma rättssalen visar åklagaren diabler på den röda trävillan: vardagsrummet med ny soffgrupp, frukt i kristallskålen och krukväxter i fönstren, sängkammaren med rosablommiga lakan i dubbelsängen och tyllgardiner, flickrummet med ljusblått överkast och nallebjörn.

Åklagaren påstår att Eriksson där i det skära sovrummet försökt mörda Lotta. Han har misshandlat henne brutalt och hänsynslöst med knytnävarna och tagit ett stryptag så kraftigt och under så lång tid att Lotta varit nära döden. Det är åklagarens bestämda åsikt att Lotta överlevde endast tack vare att Tysken ingrep.

Eriksson som försvaras av en advokat på modet förnekar att det gått till på det viset. Han säger att han varken misshandlat eller tagit stryptag på Lotta. Visst

har han gett Lind ett par snytingar men det var med öppen hand. Och Eriksson kan ju faktiskt inte veta vad Lind haft för sig med Tysken. Eller efteråt sedan hon lämnat villan. Hon gick ju inte till polisen förrän dan därpå. Det kan ju ha varit någon annan man som misshandlat henne. Eller rent av hennes egen.

LOTTAS BERÄTTELSE

Det finns tre versioner av vad som egentligen hände den natten. Det här är Lottas berättelse, som hon berättat den för polisen:

— De började hota mig genast vi kom in i vardagsrummet. De sade att Tysken varit legosoldat och mördat många människor. Jag blev mycket rädd och tänkte att jag nog inte kommer därifrån med livet i behåll. Sedan talade de om att döda mig och tog tag i mig — jag tror det var Tysken — och släpade mig uppför trappan och in i sängkammaren. Den blonde (Eriksson) slet av mig kläderna och slängde mig på sängen. Jävla hora, sa han, såna som du skall dö. Sen klädde han av sig och våldtog mig. Jag vågade inte göra motstånd. Jag höll bara mina händer mot hans överkropp. Jag vågade inte skrika heller. Han höll på länge. En kvart eller så. Sen sa han: Den jävla horan lyckades. Jag fick utlösning. Tysken frågade: Hur var hon? Den blonde sa: Som alla horor. Slapp i hullet.

— Medan han höll på, slog han mig. Han bröt upp armen bakom ryggen på mig och tog tag i bröstvårtan och vred om. Hela tiden stod Tysken i dörren och tittade. Han var som en slags vakt och peppade den blonde, liksom. Efteråt flyttade jag mig till sängen närmast fönstret. Det var väl fruns. Då flög den blonde på mig igen. Han slog och slog med knytnävarna, minst 30 slag tror jag. Jag svimmade av ett tag. Sen försökte jag resa mig. Då tog han ett stryptag. Det svartnade för ögonen. Sen hörde jag en röst långt borta. Det var Tysken. Nej, inte här. Vi tar ner henne i källaren och dödar henne som planerat. Då släppte han taget. Sen minns jag inte vad som hände. Nästa grej jag kommer ihåg är att Tysken bröt upp min arm och ledde ner mig för trappan. Han skulle ha samlat med mig innan vi gick ned i källaren, sade han. Han vände sig om därefter för att ta en grogg. Då tog jag min kavaj — jeansen hade jag fått med mig uppför på nåt sätt — och sprang ut genom dörren på Huddingevägen. Jag hejdade en bil. Det var en ung kille som körde. Han ville först köra mig till polisen men det ville inte jag, så han skjutsade mig hem.

Eriksson greps på eftermiddagen dagen efter sedan Lotta pekade ut den röda villan från polisbilen. Han

var då bakfull och låg på en madrass framför TV:n och såg Tipsextra. Han häktades men släpptes efter en månad då rättegången gång på gång skjutits upp eftersom man inte fick tag på Lotta.

OCH SEN ERIKSSONS

Eriksson kommer till rättegången i välpressad kostym och prydligt skägg. Han berättar samma historia som under polisförhören.

— Jag betalade den där tjejen 2000 kronor — för Tysken hade inga pengar. Vi skulle dela på henne. Alla var fulla och livade då vi satt och groggade. Hon och jag gick upp och klädde av oss. Vi låg där och fixade lite. Jag skulle just till, då hon frågade om jag hade gummi. Nej, sa jag. Då ville hon inte. Hade lite blödningar och sådär, sa hon. Då tappade jag lusten. Hon klädde på sig. Jag somnade. Sen kom Tysken upp och väckte mig. Nu har det där jävla fnasket försökt sno sprit, sa han. Hon kom också upp. Jag blev förbannad. Inte nog med att du skall ha betalt för ingenting, sen snor du också, sa jag till henne. Sen fick hon ett par snytingar, men med öppen hand. Jag sa åt henne att dra iväg. Hon och Tysken gick ut ur rummet. Jag vet inte vart de tog vägen. Jag somnade igen och på morgonen var de borta.

Åklagaren visar Eriksson ett par svarta, sönderrivna trosor som hittats i sängkammaren. Erikssons fru, dotter och Lotta har fått titta på dem. Det är helt klart att de tillhör Lotta.

— Hur hände det här, undrar åklagaren.
— Tja, menar Eriksson.
— Det är lätt hänt. Hon var inte nykter och snubbade väl. Det händer mig när jag är på fyllan, att jag ramlar och trampar sönder kalsongerna. Det händer väl åklagaren också?

TYSKENS STORY

Tysken anmälde sig själv hos polisen sedan han fått veta att han anhållits i sin frånvaro. Han häktades som misstänkt för olaga hot och medhjälp till våldtäkt. Också han släpptes efter en månad. Åklagaren har inte åtalat honom eftersom han inte anser bevisningen vara tillräcklig.

Tysken är en stor, kraftig man med enorma nävar under de något korta kavajärmarna. Han är märkbart irriterad då han hörs som vittne.

— Eriksson hade hyrt tjejen till klockan 7 på morgonen. Jag hade ingen tanke på att använda henne. Skulle bara hänga med och ta en grogg. Det blev lite irriterad stämning. Hon hade bara fått 800 och ville

En aprilnatt förra året raggade två män upp en prostituerad kvinna.

Dagen därpå kom kvinnan till polisen, blödande, sönderslagen och med strypmärken på halsen.

Vad som hände henne tillsammans med de två männen kan man bara ana sig till.

För ord står mot ord står mot ord i denna historia som egentligen inte har något slut och som kvinnan själv inte längre orkar delta i.

Men den ger ändå en skymt av hennes verklighet.

Och av de två männens.

REPORTAGE

GUN FÄLTH

FOTO: PEKKA PÄÄKKÖ

HISTORIA

ha 200 till. I kontanter. Eriksson erbjöd henne en check. Då slog hon checkblocket ur hans hand. Eriksson avvärjde slaget men han slog henne inte. Han försökte få iväg henne, erbjöd henne taxipengar. Men efter ett tag gick de i alla fall upp och jag tänkte att de kommit överens. Jag somnade i soffan och vaknade av att det skramlade. Då höll hon på att lassa spritflaskor i ett par kassar. Hon blev rädd när jag kom på henne och rusade upp. Eriksson vaknade. Han fick reda på att hon försökt sno sprit.

De var högljudda. Då gick jag upp och sade att spriten var kvar. Då lugnade han sig. Jag kan inte svara på vad som hände däruppe. Ingen skrek men om jag säger: fulla människor pratar högt! Sen började hon gråta. Hon satte sig på sängkanten i det andra sovrummet. Jag satte mig bredvid och tröstade henne. Sen gick jag ned. Jag tyckte det var penibelt att vara på ett ställe där det stjäls saker, där man bryter mot tio Guds bud. Jag vet inte om hon var skadad eller hade kläder på sig. Jag lägger inte märke till sänt.

Sen tog jag en grogg. Då kom hon plötsligt nedrusande och in på toaletten. Sen kom hon ut, grep en av de ihopplockade kassarna och rusade ut genom ytterdörren men slängde kassen ifrån sig igen. Hon sprang som en maratonlöpare. Så inte var det något fel på benen i alla fall!

I rätten stöts och blöts Tyskens påståenden. Han påminns att han talar under ed och att om det är så, att han skulle förråda sig själv, har han rätt att vägra svara. Men han vidhåller att han inte sett eller hört någonting. Han har inte själv slagit eller legat med Lind. Han har inte heller hotat henne som hon påstår, bara berättat hur det är i Kina: Där har man ingen stöld, eftersom man avrättar alla tjuvar.

Han avslutar sitt vittnesmål med att högljutt förbanna "det jävla fnasket som diktat upp hela historien".

ANDRA VITTNESMÅL

Taxichauffören som körde sällskapet till Huddinge hörs också som vittne: Mannen — Eriksson — som satt i framsätet var mycket belevad och vänlig. De två därbak däremot, var vulgära och använde ord som han — taxichauffören och tillika teologen — inte vill ta i sin mun. Men det är klart att det rörde sig om ett kärleksmöte och att mannen därbak också skulle betala.

Lottas man är också inkallad som vittne. Även han är heroinist och han kommer med två vakter från Kumlafängelset där han avtjänar straff för grov stöld.

Med värdighet och den juridiska rätt en make eller sambo har att vägra svara avböjer han två frågor: de om hustruns prostitution och hennes tandprotes.

Lotta hade kommit hem vid halvfem-tiden på morgonen endast klädd i jeans och kavaj. Hon var sönderslagen. Faktum är att han, som arbetat som vaktmästare på Södersjukhuset i många år — aldrig sett något liknande. I övrigt berättade Lotta samma historia för honom som senare för polisen. Hon var chockad och ville bara sova. Först nästa dag fick han henne till polis och läkare.

Det viktigaste vittnet i den här historien är mannen som plockade upp Lotta sedan hon flytt från villan. Men trots spaning och efterlysningar i lokalradion har polisen inte lyckats få tag i honom.

Åklagaren får förlita sig på den mycket grundliga medicinska och tekniska utredningen. Millimeter för millimeter har rättsläkarna gått över Lottas kropp, tagit prover från alla kroppsöppningar och hår från huvud och sköte.

LÄKARPROTOKOLLET

Varenda skråma, blemma, ärr och rispa har registrerats och protokollförts. I rätten går nu rättsläkaren igenom protokollet.

Lotta hade märken av knytnävsslag och sparkar i ansiktet, på överkroppen och på benen. Våldet har varit massivt och grovt mot kroppens vitala delar.

Men Lotta hade också blodutgjutningar som hon, av den gulgröna färgen att döma, måste tillfogats flera dygn tidigare. Detta, menar advokaten, tyder på att hon misshandlats också *innan* hon träffade Eriksson och Tysken.

Över högra ögonbrynet hade Lotta två rispor, troligen orsakade av en ringpydd hand. Hos Eriksson fanns tre ringar och den ena passar precis ihop med stämpelskadan. Eriksson måste också medge att han bar den ringen under kvällen och natten.

Vidare hade Lotta ett strypmärke på halsen och typiska kvävningsblödningar i ögonens bindehinnor, i ansiktet och på halsen. Hon berättade att hon under strypförsöket varit medvetslös och haft avgång av avföring. De tre faktorerna *tillsammans* tyder på att hon befunnit sig i strypningens konvulsionstadium, dvs endast någon sekund från det döden inträder, menar rättsläkaren. Skadorna *ensamma* däremot bevisar *inte* att greppet var livshotande.

Det tar advokaten fasta på: medvetslösheten och avgång av avföring är bara uppgifter från Lotta och "förtjänar inte tilltro". Skillnaden är viktig för Eriks-

son. Om rätten godtar dessa uppgifter från Lotta kan han dömas för försök till mord, annars för misshandel. Det kan betyda sex års fängelse istället för två.

Däremot har inte rättsläkaren funnit spår av sperma i Lotta. Det borde han gjort om Lottas berättelse stämmer, menar åklagare. Åklagaren tycker detta är besvärande eftersom det kan tolkas som om Lotta ljuger. Det är också det som gjort att han inte åtalat Eriksson för våldtäkt. Men rättsläkaren stöder Lotta:

— Det finns inget som säger att man tolv timmar efter en våldtäkt behöver finna sperma. Den kan rinna ut och min erfarenhet har lärt mig att kvinnorna känner sig så nedsmutsade att de oftast avlägsnar varje spår av det som hänt.

FLERA FRÅGETECKEN

Polisen har också finkammat Erikssons villa i jakt på blodstänk, hårstrån och andra tecken på slagsmål, allt som kan vara tungan på vågen i detta mål där ord står mot ord står mot ord.

Fynden varken motsäger eller styrker Lottas berättelse. Men frågetecknen blir fler. Är det Lottas blod som fanns i sängkammaren? Och i nedre hallen? Har hon i så fall blivit misshandlad där också? Varför låg hennes sönderslagna tandprotes i vardagsrummet? Varför fanns det blod i dotterns säng? Hårstrån — troligen från Lotta — har också hittats i den sängen. Betyder det att Lotta legat där också? Och i så fall med vem? I hallen fanns verkligen två papperskassar med hopplockad sprit och andra prylar. Försökte faktiskt Lotta stjäla sprit?

Lotta får inte tillfälle att svara rätten på dessa frågor. Hon är sjukskriven för underlivsbesvär och skall komma först den tredje och sista rättegångsdagen. Då meddelas från anstalten där Lotta tvångsvårdas att hon tagits in på sjukhus. Rättegången avbryts och sätts ut på nytt en månad senare.

Då — tio månader efter den ödesdigra natten i den röda villan i Huddinge — skall tre versioner av denna historia rullas upp igen.

Om Lotta orkar. —

FOTNOT:

Vi Mänskor skall i ett kommande nummer fortsätta reportaget om Lotta. Namnen är fingerade.

FOTO: MARTINE DURAND

DEBATT
GUN FÄLTH

STOPPA JAKTEN PÅ DE PROSTITUERADE

Vid ett tillfälle förra året lurade Lotta en kund på 1000 kronor. För det åtalades hon och dömdes för bedrägeri. Så skyddar rättsordningen prostitutionen och männen. Men hur skyddar rättsordningen Lotta?

Varför åtalar inte åklagaren mannen för våldtäkt? Varför tror han inte på Lotta? Hade det varit annorlunda om hon varit forskollärare? Eller advokat? Varför använde det emot henne att hon inte omedelbart gick till polisen? Är det inte rimligt och t o m troligt att hon kände sig alltför förnedrad för det? Varför har hon inte fått hjälp att genomföra rättegången?

Ändå kan misshandlade kvinnor få hjälp idag. De stöttas och uppmuntras att stå fast vid sin anmälan mot mannen. De — och deras barn — kan få hjälp av specialiserade kuratorer och av kvinnojourer. Det finns särskilda behandlingsprogram för männen.

Kvinnomisshandeln har blivit synlig!

Men det gäller framförallt fall där mannen misshandlar hustru, fästmö eller sambo. För de prostituerade, oftast missbrukande kvinnor är våldtäkt och misshandel en del av vardagen. Troligen är det bara de grövsta fallen — om ens de — som anmäls. Sättet att bemöta dessa kvinnor är ett mått på samhällets kvinnoförtryck!

Fortfarande gäller — mer eller mindre uttalat — att de får skylla sig själva. Tveklöst behandlas de annorlunda än andra av rättsapparaten. Ofta tas de inte emot av olika vårdinstanser. Inte ens kvinnojourer är öppna för dem. Deras problematik är alltför svår, sägs det.

Är det så att vissa kvinnor är mindre värda än andra? Är det mindre allvarligt att misshandla dem?

Det tragiska är att vissa av kvinnorna själva inte tycker att det är särskilt allvarligt. Deras självkänsla är så körd i botten att många av dem inte tycker sig värda något annat än stryk. Hur skall de kunna övervinna den känslan när den oupphörligen bestyrks av samhällets inställning, inte minst som den nu yttrar sig i skuggan av AIDS?

Nyligen greps en prostituerad kvinna av polisen i Stockholm. Hon är smittad med HTLV3-virus och hade då haft samlag med två män. Polis mannen kontaktade männen och meddelade att de utsatts för smitta. Det blev ett maskri

bland bakteriologerna som menade att polismannen hade frångått smittskyddslagens sekretessregler. Alldeles oavsett att mannen faktiskt hade gjort det kan man tyda budskapet som också förs fram på tidningarnas ledarsidor och i reportage: om prostituerade Folkhemmets män och kvinnor skall skyddas men man kan bedriva klappjakt på de prostituerade!

I linje med det har man därför tvångsomhändertagit de missbrukande kvinnorna för vård i en accelererande fart. Det är en vård som inte ens förtjänar namnet. Kvinnorna placeras på en fd alkoholistanstalt tillsammans med ett hundratal försupna gubbar. Det är ingen grov överdrift att påstå att den s.k. vården sker mindre för kvinnornas skull och mer för att de "vanliga" männen, som är deras kunder skall skyddas. Och ett ingripande på *den* grunden är inte tillåtet enligt lagen.

Nu är det naturligtvis så att kvinnorna *kan* smitta och det är inte bra. Men eftersom HTLV3-virus smittar via blod och sperma är det lite oklart hur det egentligen går till. Veterligen finns i Sverige bara två belagda fall där män smittats av kvinnor genom könsumgänge och då har smittoöverföringen ägt rum utomlands.

Man vet också från USA att det är de missbrukande männen som genom sexuella kontakter med icke-missbrukande kvinnor i första hand för ut smittan från riskgrupperna. Så är det också här. Det är de unga männen, som ännu inte etablerat sitt heroinmissbruk, som har kvar sina sociala kontakter och som är sexuellt aktiva som för över smittan till unga, icke-missbrukande kvinnor. Det är också de bisexuella männen. Det är inte meningen att här peka ut och ställa grupp mot grupp. De reaktionära krafterna har redan fått tillräckligt med luft under vingarna. Men det måste väl ändå finnas några proportioner i debatten!

Som det nu är utnyttjas kvinnorna, inte bara av sina kunder utan också av bakåtsträvare och andra förespråkare för repressiva åtgärder. Uppluckrade sekretessregler, metadonförskrivning och utökat tvång är följaktligen på tapeten igen, allt för att — som det heter — hindra smittspridning.

Är det då inte dags att sluta hetsa mot de missbrukande prostituerade kvinnorna och i stället försöka närma sig problemet också från deras håll? □

I trettio år har Marianne Axelsson varit polis.

Lika länge har hon i sitt arbete mött kvinnor som misshandlas.

Under hela den tiden har mönstret varit oförändrat: kvinnan försöker stoppa utredningen för att skydda mannen.

—Därför måste vi också försöka hjälpa kvinnorna att ta itu med *hela* sitt liv. Och det kan vi bara göra genom att samarbeta med andra och höja blicken ovanför vår egen myndighet, säger hon i denna intervju.

INTERVJU

GUN FÄLTH

EN POLIS
SER PÅ

KVINNOVÅLDET

FOTO: ERJA LEMPINEN

När Marianne, som idag är chef för våldsroteln i Huddinge polisdistrikt halkade in på polisbanan för 30 år sedan levde ännu polissysteridealet kvar i kåren. Marianne fick ta hand om ärenden med "social" anknytning, särskilt misshandel och sexuella övergrepp mot kvinnor och barn. Hon har sett det mesta i den vägen och konstaterar osentimentalt att "när det händer är det snabba ryck".

—Man kan inte på förhand veta hur man skall lösa en situation eftersom det ena fallet aldrig är det andra likt. Den mänskliga naturen är komplicerad. Det man ser är konstigt, tråkigt och tragiskt, säger hon.

Huddinge polisdistrikt är stort och brottsbelastat. Mellan åren 1980 och 1983 ökade totala antalet våldsbrott i distriktet från 491 till 702. En stor del av ökningen stod kvinnomisshandeln för. Det var de åren debatten om kvinnomisshandel pågick och då misshandel i hemmet lades under allmänt åtal.

Lagändringen ställde andra och större krav på polisens utredningar och därför tog åklagare Kristina Moberg initiativ till en internutbildning på våldsroteln.

Kvinnomisshandel upptäcks ofta genom att polisen kallas till lägenhetsbråk. Ibland flyr kvinnan själv till polis eller sjukhus. Det är viktigt att polisen då tar upp allt som senare kan styrka hennes berättelse eftersom det sällan eller aldrig finns vittnen till misshandeln. Hennes skador bör undersökas av läkare och dokumenteras. Polisen skall skriva ned hennes berättelse om misshandeln utförligt och omedelbart, de skall säkra brottsmärken, eventuellt fotografera och göra en skiss av brottsplatsen.

SE MED ANDRAS ÖGON

Undan för undan har så personalen på roteln utvecklat en arbetsmetodik i ärenden om familjevåld. Den bygger på Mariannes tanke att man skall höja blicken ovanför den egna myndigheten, samarbeta och försöka se också med andras ögon.

Polismännen och -kvinnorna utbildas fortlöpande. Flera av männen har deltagit i RFSU:s läger tillsammans med socialarbetare. De samarbetar nära och — så långt det är möjligt — personligt med socialdistrikten, PBU (psykisk barn- och ungdomsvård) och Huddinge sjukhus dit de flesta brottsoffer som behöver läkarvård förs.

Polisen och sjukhuspersonalen har var sin roll. Men de kan genom att byta erfarenheter och kunskap tillsammans stödja kvinnan. Polisen kan få hjälp att förstå varför en kvinna inte handlar rationellt efter en våldtäkt. Sjukhuspersonalen kan förklara för kvinnan varför hon bör undersökas. Och också de kan

stödja henne att hålla fast vid sin ursprungliga berättelse om misshandeln.

Marianne:

—I inledningsskedet är kvinnorna ofta positiva. Men efter en vecka kommer många tillbaka och säger att allt var lögn och att deras liv blir förstört om vi fortsätter utredningen. Och fastän åklagaren numera kan åtala mannen utan kvinnans anmälan är det ytterst sällan som mannen blir fälld i domstolen utan hennes vittnesmål. Så personligen ser jag i praktiken ingen skillnad på hur det var innan lagändringen och nu.

TROR INTE PÅ TERAPI

—Men vi försöker påverka kvinnan att hålla fast vid sin berättelse, särskilt när vi ser att hon faktiskt kan bli ihjälslagen nästa gång. Vi frågar henne om det är så här hon har tänkt sig sitt liv, om hon är medveten om hur det kan sluta och vad som får henne att tro att mannen skulle bättra sig just denna gången. Men på sikt hjälper det ju inte att mannen sitter inne ett halvår. Därför är det kanske viktigare att man stödjer kvinnans jag så att hon orkar ta itu med sitt liv, söka skilsmässa, byta bostad osv. Jag har sett försök med familjeterapi i såna här fall. Det tror jag inte på! Man kan inte lappa ihop något som är så trasigt att det redan fallit sönder. Båda måste, var och en på sitt håll få hjälp till ett människovärdigt liv.

De kvinnor som polisen får kontakt med är sällan kvinnor från socialgrupp 1. Det betyder inte att deras män inte misshandlar, men de löser problemen på ett tidigare stadium, tror Marianne. De har kontakter, ekonomiska resurser och en sommarstuga att gömma blåmärkena i.

Det är en kontroversiell fråga om de misshandlade kvinnorna har några särskilda personlighetsdrag. Vad tror du?

Marianne: —Det går inte att komma ifrån att vissa kvinnor misshandlas oftare än andra. Om de från början skiljer sig från andra kvinnor vågar jag inte ha någon åsikt om.

—Men det finns ett socialt mönster. Männen är nästan alltid missbrukare, krakar vars stolthet man trampat i botten. Många av kvinnorna missbrukar själva, deras självkänsla är helt utplånad. De lever i en viss miljö. De har inga andra bekanta än människor som betar sig så här. Lyckas de göra sig av med en karl är den näste inte bättre.

Prostituerade kvinnor utsätts troligen oftare än andra för våld och sexuella övergrepp. Tycker du att de behandlas annorlunda än andra av rättsapparaten?

—Ja, det tycker jag. Men att de gör det är förklaring. Ett fnask skall inte behöva ligga med någon om hon inte vill. En man skall straffas oavsett vem han förgriper sig på. Det är självklart. Men vilket ärende det än gäller är det ofrånkomligt att man också ser kritiskt på brottsoffret för att få en objektiv utredning. Det måste påverka bedömningen hur kvinnan uppträtt.

—Står hon på Malmkillnadsgratan och raggar, ringer en klocka i huvet på killen att hon är en *sån* tjej. Så reagerar ju killar! Därför blir de tjejerna hårdare ansatta i förhören. De är vana att handskas med män, är tuffare och har en annan vokabulär.

Så fortfarande gäller alltså att man får skylla sig själv?

—Ja, det kan jag inte förneka. Men att de pressas hårdare betyder ju inte att vi inte tror på deras uppgifter. Att de ljuger om vissa, kanske pinsamma detaljer behöver inte betyda att de också ljuger om övergreppet. Och att de inte omedelbart går till polisen eller att de röjer undan alla spår efter övergreppet minskar inte heller deras trovärdighet. Det är mannens försvarsadvokat som brukar påstå det för att skydda sin klient. Och jag hoppas verkligen att inte domare går på det idag.

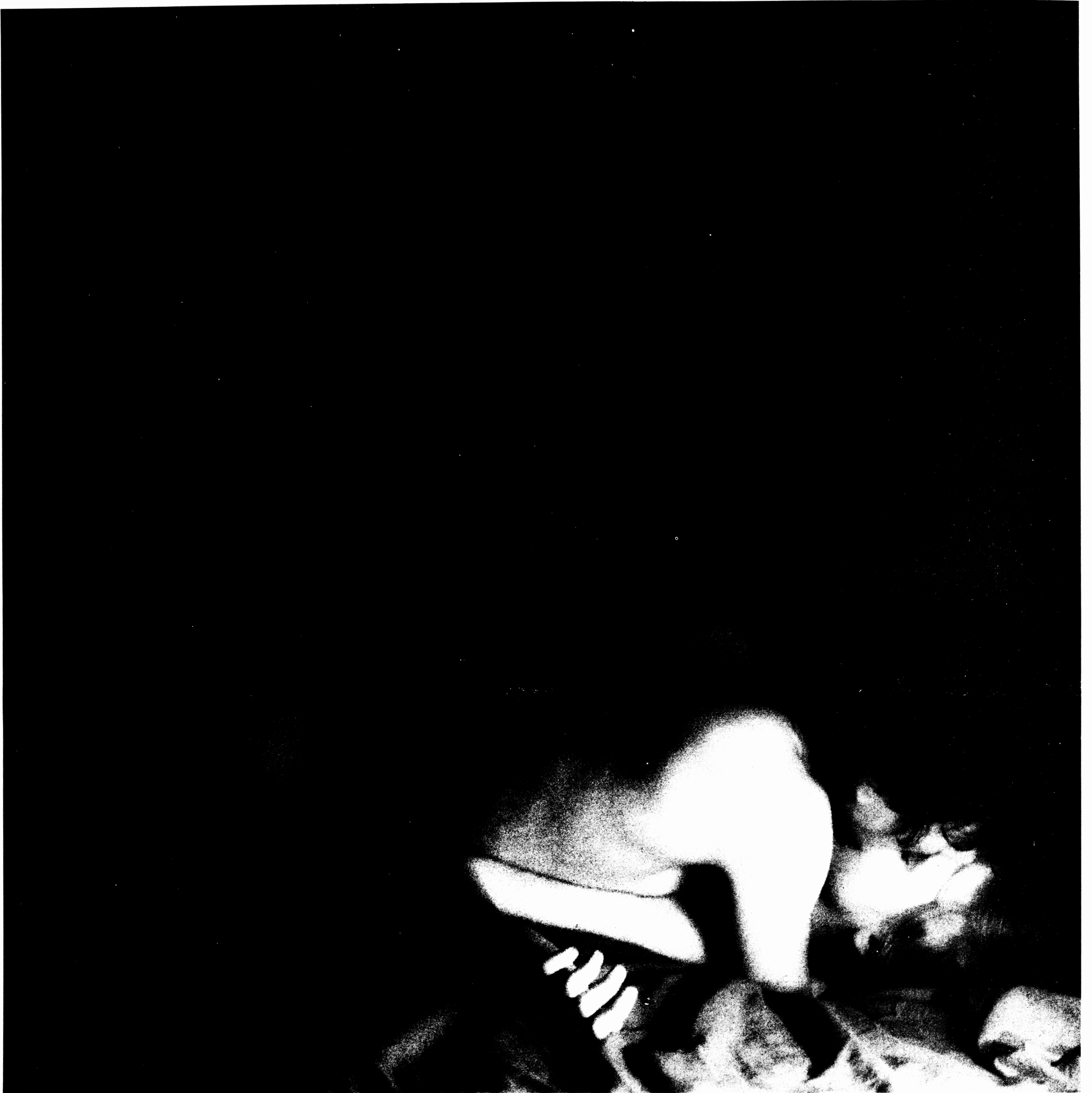
MER RESURSER BEHÖVS

Halften av alla misshandelsärenden i Huddinge resulterar i åtal. Resten, varav en stor del är kvinnomisshandel faller bort, mycket beroende på att personalen är underdimensionerad.

Marianne:

—Å ena sidan är vi ute och talar om vårt arbete och hur vi kan stödja kvinnorna. Å andra sidan har vi inte tillräckligt med folk för att utreda de fall som anmäls. Det känns maktlöst. Och det värsta är att det motverkar vårt sätt att arbeta. En kvinna vars anmälan vi tvingas lägga åt sidan kanske inte återkommer en annan gång eftersom "det inte lönar sig". Därför önskar jag att vi fick resurser så att vi kunde behandla alla ärenden inom tre månader.

—Jag önskar också att de människor som drabbas kan få hjälp i större omfattning. Nu hänvisar vi människor till socialtjänsten men med kännedom om deras knappa resurser har man känslan av att det ändå inte kommer att hända något förrän läget är akut. Och hela tiden mal rädslan i bakhuvet: väljer vi fel ärende så kanske en kvinna dödas därför att vi inte ingrep i tid. □

PEKKA
PÄÄKKÖ

F O T O

PRENUMERERA!

KOMMANDE NUMMER

SPANIEN FÖR 50 ÅR SEDAN

NR 2/3

I år är det 50 år sedan spanska inbördeskriget bröt ut. Vi människor letar upp några svenska spanienveteraner och låter dem berätta om sina upplevelser i kampen mot fascismen. En och annan kanske är kritisk mot kommunisternas agerande.

FRED ÄN SEN DÅ

NR 4

Har det gått inflation i begreppet fred? Vad betyder det att arbeta för freden egentligen? Varför är fredsrörelsen så opolitisk? Vems intressen tjänar den? Detta är några av våra utgångspunkter när vi gör en kritisk granskning av fredsrörelsen.

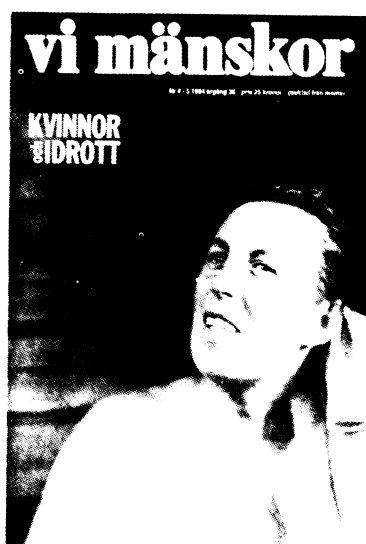
VAD VET VI SOM INTE DE VISSTE

NR 5/6

Ett kvinnohistoriskt nummer. Hur många känner till Fogelstadgruppen — de kvinnor som på tjugotalet startade en kvinnoakademi som de drev i fyrtio år. Vad kan vi lära av dessa radikala kvinnor — Hagar Olsson, Honorine Hermelin, Ada Nilsson och Elisabeth Tamm m fl. Vad vet vi idag som de inte redan visste?

PRENUMERATIONS- OCH
BESTÄLLNINGSKUPONG
PÅ SIDAN 25!

KÖP
GAMLA
NUMMER

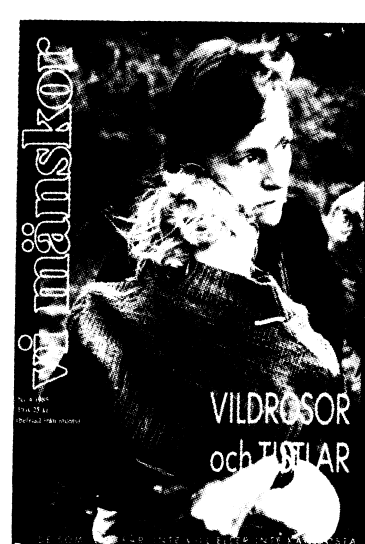
NR 4-5 84 KVINNOR OCH IDROTT
25 KR
Intervjuer: Mide Hamrin, maraton, Elsa Sundberg som lirade bandyhalvback när sexlet var ungt, Pia Sundhage, fotboll, Lena Sandin, tennis. Bildreportage om Skås fotbollstjejer. Idrottshistoria. Forskning om kvinnlig idrott mm mm. 68 sidor. A4.

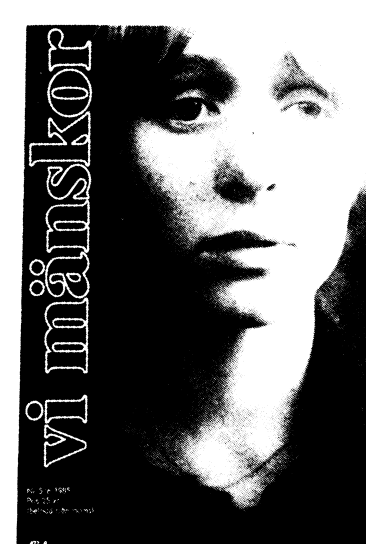
NR 5 84 VIETNAMNUMMER 20 KR
Dioxinet dödar fortfarande — femton år efter att USA slutade giftkriget. Reportage från kvinnornas Vietnam. En uppföljning av det insamlingsprojekt som SKV drevit i över tjugio år. Sara Laman, Sven Oste och Sköla Peter Mattis — alla gamla Vietnamkämpar berättar om sin syn på Vietnam idag. 52 sidor. A4.

NR 2-3 85 PENGARNA OCH LIVET 25 KR
Fattigdom — allt namn är kvinna, intervju med Birgitta von Otter, bildreportage från børsen och tunnelbanan. Intervju med Johnne — luffare — för honom betyder pengar ingenting. Dessutom utdrag ur en bok av Sias. Plus mycket annat läs- och sevärt. Detta breda nummer om pengar och ekonomi. 68 sidor. A4.

NR 4 85 VILDROSOR OCH TISTLAR 25 KR
Temanummer om de som inte får, de som inte vill och de inte kan rösta. Vi gjorde det här numret till valet 1985 — ni vet som det är i valrörelsens slutspurt när Sverige blommar som bäst av rosor, blåklint och klöver. Vi ville visa att den svenska floran rymmer även vildrosor och tistlar. De människor som står utanför demokratin. Av olika orsaker. 52 sidor. A4.

NR 5/6 85 25 KR
Mary — en irländsk historia, ett kvinnoöde i ett katolskt och chauvinistiskt land, intervju med Clary som kämpat med sandinisterna i Nicaragua, utdrag ur Winnie Mandelas bok, ett temablock om kvinnornas situation i Angola, reportage från Chile och fakta om Iran och Irak. Kort sagt: ett internationellt nummer. 68 sidor. A4.

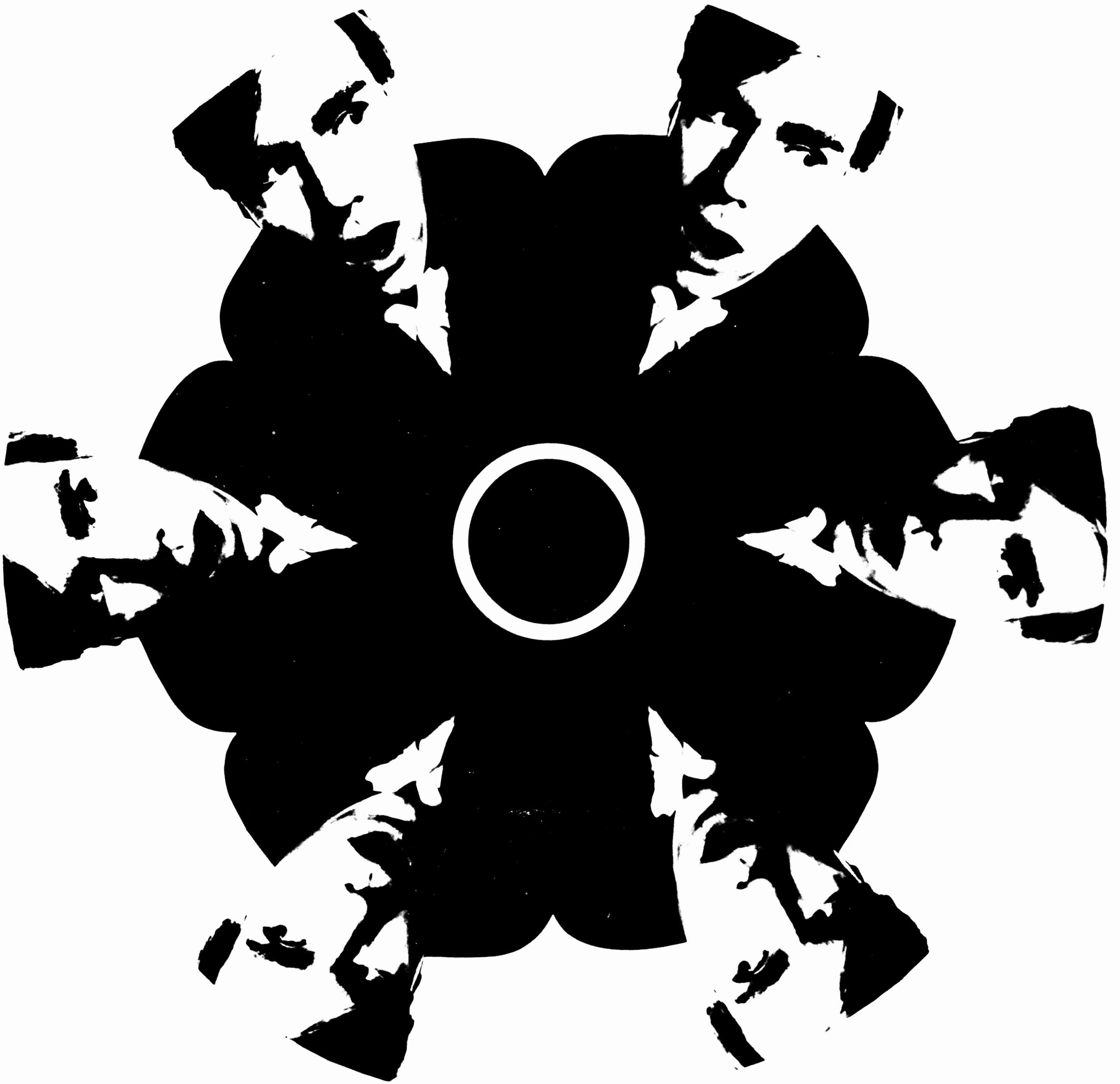

FOTO: UPI/PRESSENS BILD

Andy Warhol

INTRO

Om de hade träffats hade de helt säkert haft svårt att mötas, de två kvinnor vars tankar följer. För Hagar Olsson och Valerie Solanas levde i vitt skilda tidevarv och sammanhang. Hagar Olsson var präglad av en borgerlig bakgrund och levde (1893-1978) som en etablerad intellektuell auktoritet. Hon var författare och litteraturkritiker med försmak för expressionism och radikal modernism.

Hagar Olsson föddes och levde i Finland, men hade under hela sitt liv tät kontakt med Sverige. Här var hon jämte Elin Wägner, Elisabeth Tamm och Honorine Hermelin en fundamental del av den kvinnopolitiska krets som är en av den nutida kvinnorörelsens ideologiska mödrar och som bland annat skapade Fogelstadskolan och tidskriften "Tidevarvet". Hon levde också nära Edith Södergrans person och dikt.

Hagar Olsson publicerade sig ständigt. Hon skrev romaner, noveller och dramatik (Kvinnan och Nåden, Chitambo, Träsnidaren och döden, Hemkomst, m fl) men också ett stort antal kvinnopolitiska radikala debattartiklar. Flera av dessa publicerades i "Tidevarvet" och väckte starka reaktioner.

Vi Män skor publicerar här "Den upproriska kvinnan" som är hämtad ur "Tidevarvet" år 1931.

Om den andra kvinnan, Valerie Solanas, vet vi mycket lite. Hennes "SCUM Manifesto" skrevs 1967 och är betydligt mera känt än sin skapare. Föga spritt eller bekant i Sverige, väckte det en jordskredsliknande reaktion i Solanas hemland USA. Skriften är ett ursinnigt och logiskt sett glasklart angrepp på män, manliga värden och manssamhället över huvud taget. Dess knappa fyrtio sidor ändrade radikalt inriktningen och målsättningen för den amerikanska kvinnorörelsen i slutet av sextiotalet. Definitionen av begreppet feminism förflyttades med hjälp av "SCUM Manifesto" från reformism till kompromisslöshet.

Valerie Solanas spred till en början sin skrift i form av blåstenciler som hon själv sålde på New Yorks gator. Hon levde helt utanför det etablerade samhället och föraktade allt som hörde dit.

I namn av sin egen konsekventa inställning sköt hon 1968 popkonstnären Andy Warhol.

Warhol överlevde — skadad — liksom resten av det manliga konstetablissemang. Solanas greps och tvångsintogs på mentalsjukhus. Trots stora efterforskningar är det i dag ingen som vet om Valerie Solanas fortfarande lever.

Lever i allra högsta grad gör dock hennes manifest, som ännu efter nästan tjugo år är ett chockerande och hisnande inlägg i den kvinnopolitiska debatten. "SCUM Manifesto" gavs häromåret ut i ny upplaga av The Matriarchy Study Group i London. Boken åstadkom, återigen, enorma reaktioner; inom kvinnorörelsen mestadels positiva.

Det råder två uppfattningar om vad ordet "SCUM" betyder i sammanhanget. En menar att bokstäverna är en förkortning av "Society for Cutting Up Men" (ung. "Sällskapet för mordandet av män"). En annan hävdar att "SCUM" helt enkelt är det amerikanska ordet för "avskum", i den meningen att "SCUM Manifesto" är ett handlingsprogram för de (starka, självständiga och revolutionära) kvinnor som samhället behandlar som avskum.

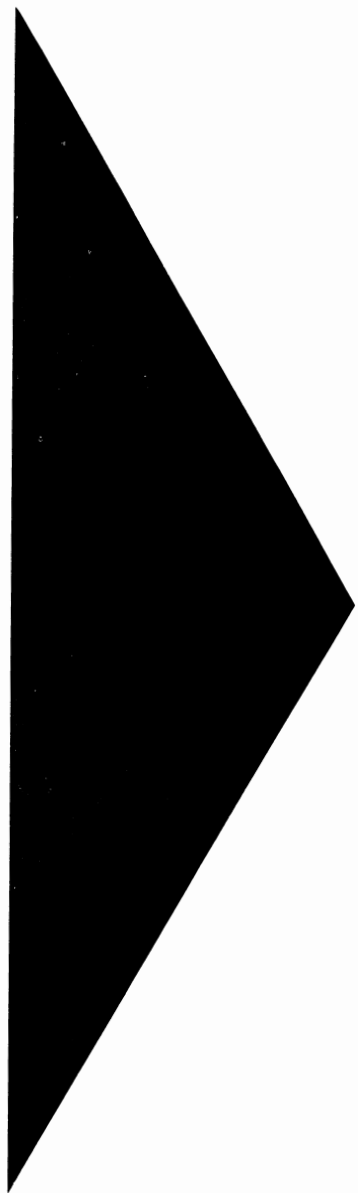
Både Hagar Olssons "Den upproriska kvinnan" och Valerie Solanas "SCUM Manifesto" är vitala delar av kvinnokampens politiska och historiska ursprung och — framtid. De två skiljs åt av tre decennier och två helt olika livssituationer men de förenas av en häpnadsväckande samstämmighet i analys av kvinnans situation i ett människens samhälle.

Den respekterade Hagar och den asociala Valerie hade nog, som sagt, haft svårt att mötas som individer. Men deras tankegångar står varandra märkvärdigt nära och bildar båda fundament för åttiotalets kvinnokamp.

INTRODUKTION
AGNETA FURVIK

SCUM MANIFESTO

AV VALERIE SOLANAS, 1967

(Vad som här har översatts ur SCUM-manifesto är ungefär en femtedel; mellanrubriker och blankrader markerar utelämnningar.)

Emedan det i bästa fall är uttråkigt att leva i det här samhället och emedan detta samhälle inte angår kvinnorna det minsta, återstår för socialt ansvarskännande, spänningskrävande kvinnor bara att störta regeringen, avskaffa penninghushållningen, införa fullständig automation och göra sig av med det manliga könet.

Det är nu tekniskt möjligt att avla barn utan hjälp av män (eller för den delen av kvinnor) och att bara avla kvinnor. Vi måste omedelbart börja med detta. Mannen är en biologisk olyckshändelse: den manliga y-genen är en ofullständig kvinnlig x-gen, dvs. har en ofullständig uppsättning kromosomer. Mannen är med andra ord en ofullständig kvinna, en kringvandrande abort, ett genetiskt missfall. Att vara man är att vara defekt, känslomässigt inskränkt; manlighet är en bristsjukdom och män är känslomässigt sett krymplingar.

Förtärd av skuld, skam, rädsla och osäkerhet och utan förmåga till annat än en liten futtig fysisk upplevelse, är mannen ändå alldeles besatt av att knulla; han simmar igenom en flod av snor, han vadar en mil upp till näsborrarna i kräkelse om han tror att där vinkar någon vänlig fitta.

Eftersom mannen är en ofullständig kvinna tillbringar han livet med att försöka fullständiga sig och bli kvinna. Detta försöker han göra genom att jämt och ständigt spåra upp, fraternisera med och förena sig med kvinnan och genom att för egen del göra anspråk på alla kvinnliga egenskaper — känslöstyrka och oberoende, dynamisk kraft, beslutsamhet, kylig objektivitet, mod, självsäkerhet, integritet, vitalitet, intensitet, djupsinne, livskraft — samt genom att på kvinnorna projicera alla manliga drag — fåfänga, lättsinne, svaghet, trivialitet osv. Det måste dock medges att mannen på *ett* område är kvinnan iögonfallande överlägsen, nämligen när det gäller att göra PR för sig själv. (Han har lyckats övertyga miljoner kvinnor att män är kvinnor och kvinnor män.) När det från manligt håll hävdas att kvinnorna finner självförverkligande i moderskap och sex återspeglar det bara hur männen tror att de skulle vilja förverkliga sig om de vore kvinnor.

Det är med andra ord inte kvinnorna som har penisavund utan männen som har fittavund.

PAPPASAMHÄLLET

Faderskapets typiska inverkan på männen är att göra dem till "Män", dvs. på vakt mot alla impulser att bli passiva, att bli fikusar, dörädda för att erkänna sin längtan att bli kvinnor.

Faderskapets inverkan på kvinnor som utsätts för det är att göra dem till män — beroende, passiva, tama, reducerade till djur, snälla, osäkra, angelägna att bli trygga och omtyckta, dessutom feiga, ödmjuka, med respekt för myndigheter och män, slutna, reaktionslösa, halvdöda, tråkiga, konventionella, tillplattade och absolut uttrista.

Reduktionen av kvinnor till djur i vår mest efterblivna samhällsklass, den "bildade, privilegierade" medelklassen, dessa människospillror över vilka Pappa regerar enväldigt, den processen har gått så långt att kvinnorna mitt uppe i nittonhundratalet och i världens mest utvecklade land finner sin uppgift i att utstå födslovänder och ha små barn som biter dem i spenarna. Men det är inte för ungarnas skull som "experter" tillhåller Mamma att hon ska stanna hemma och kråla i djuriskhet, utan det är för Pappas, för det är han som ska ha bröstet att hänga sig fast vid och födslovänderna ska vara till för hans indirekta stimulans.

Kvinnans individualitet, som han är intensivt medveten om men inte kan förstå och få kontakt med och känslomässigt fatta, den fyller mannen med skrämsel och avund och han blir alldeles ur gångorna. Därför förnekar han att hon har någon och han ser till

att alla definieras på grundval av sin funktion och användning och så tilldelar han förstås sig själv de viktigaste funktionerna — läkare, president, vetenskapsman — vilket förser honom om inte med individualitet så åtminstone med identitet, och han söker alltså övertyga kvinnorna och sig själv (det är kvinnorna han bäst har lyckats övertyga) att den kvinnliga funktionen är att föda och fostra barn och ge tröst och avkoppling åt mannen och få honom att känna sig duktig — dvs. att hennes funktion är sådan att hon går att byta ut mot vilken annan kvinna som helst. I själva verket är den kvinnliga funktionen att få kontakt, vara nära, älska och vara sig själv utan att kunna utbytas mot någon annan; mannens funktion är att producera sperma. Men nu finns det spermabanker.

Vårt samhälle är ingen gemenskap utan en samling isolerade familjeeenheter. Förtvivlat osäker som han är och rädd att hans kvinna ska ge sig av om hon får tillgång till andra män eller till något som det allra minsta liknar liv, söker mannen isolera henne från andra män och från den lilla civilisation som finns, så han flyttar ut henne till förorterna som inget annat är än en massa självupptagna äkta par och deras ungar.

"STOR KONST"

"Stor konst" är något som bevisar att männen är överlägsna kvinnorna, den är ju "stor" och stor konst är som alla antifeminister upprepar för oss nästan alltid gjord av män. Vi vet att "stor konst" är stor för att manliga auktoriteter har sagt oss det, och vi har ingen möjlighet att påstå något annat eftersom ju bara de som är alldeles otroligt utsökt sensibla kan uppfatta och uppskatta storheten och eftersom beviset på deras enastående sensibilitet är att de förstår sig på den där soppan som de förstår sig på.

Vördnaden för "stor konst", som förleder många kvinnor till trista, passiva aktiviteter och håller dom borta från det som vore viktigare och mer givande och överhuvud från att aktivera sig, den vördnaden kommer "konstnären" att sättas upp som ett ideal med överlägsna känslor, iakttagelser, insikter och åsikter och underminerar därmed osäkra kvinnors tilltro till sina egna känslor, iakttagelser, insikter och sitt eget omdöme.

SCUM:S TAKTIK

SCUM är otåligt, SCUM finner ingen tröst i att framtida släktled får det fint, SCUM vill ta sin chans till intensivt liv genast. Och om en övervägande majoritet kvinnor vore SCUM, så kunde de på några veckor ta hela kontrollen över landet genom att helt enkelt sluta sina jobb och därigenom paralysera samhället. Ytterligare åtgärder, av vilka bara en enda skulle vara nog för att få ekonomin och allt annat att skära ihop, skulle vara att kvinnorna förklarade sitt utträde ur penningssystemet, slutade köpa för att i stället bara plundra butikerna och direkt vägrar att lyda några lagar dom inte har lust att lyda. Polisen, nationalgardet, armén, flottan och marinsoldaterna ihop skulle inte kunna kväsa ett uppror av över halva befolkningen, särskilt när det innefattar så många som dom är alldeles hjälplösa utan.

En liten handfull SCUM kan förresten ta över landet på ett år genom att jävlas med systemet, selektivt förstöra egendom och mörda:

SCUM kommer att bilda en icke-arbetskraft och gerillastyrka. Dom kommer att ta olika slags jobb för att ickearbета. Affärsbiträden från SCUM tar inte betalt för några varor, SCUM-telefonister tar inte betalt för samtal, SCUM-kontorister och fabriksarbeterskor inte bara saboterar sitt arbete utan förstör i hemlighet inredningen och utrustning. SCUM kommer att ickearbета på sina jobb tills de avskedas och sen ta nya jobb för att ickearbета.

SCUM:s stödtrupp är såna som nitiskt arbetar på sin egen eliminering, män som utträttat något på sina jobb och tar hand om buss- och taxitrafiken och delar ut fribiljetter till alla.

SCUM kommer att förstöra onyttiga och skadliga

föremål — bilar, skyltfönster, "stor konst" osv. SCUM kommer att döda alla män som inte är med i SCUM:s manliga stödtrupp. Männen i SCUM:s stödtrupp är såna som nitiskt arbetar på sin egen eliminering, män som utträttat något gott vad de än må ha för motiv, män som spelar med i SCUM:s spel. Några exempel på männen i stödtruppen är: män som dödar män; biologer som arbetar på konstruktiva projekt i motsats till biologisk krigföring; journalister, författare, redaktörer, förläggare och producenter som sprider och främjar idéer som leder till SCUM:s mål; fikusar, som med sitt lysande, grönskande exempel uppmuntrar andra män att avmanna sig och därigenom bli jämförelsevis oskyldiga; män som konsekvent ger bort allting — pengar, saker, tjänster; män som talar om sanningen (det har ingen gjort hittills), som är ärliga mot kvinnor, avslöjar sig själva, ger tomma manliga kvinnor sanna meningar att säga efter, säger till dem att kvinnans livsmål är att krossa männen; dom som gör porrböcker och filmer osv, som påskyndar den dag då allt som visas på vita duken blir sug och samlag (männen kommer att som rättorna i Hameln lockas i väg till sin dom av Stora Fittan, dom blir övermannade, försänkta och dränkta i sin egen blöta köttslighet); också knarklangare, knarkprofeter som påskyndar männens försvinnande.

SCUM sätter inte ut vakter med plakater, demonstrerar, marscherar eller strejkar inte för att nå sitt mål. Den taktiken är till för fina snälla damer som skrupulöst väljer bara den garanterat ineffektiva aktionen. Förresten är det inga andra än anständiga, manliga renlevnadskvinnor, strängt fostrade att uppgå i mängden, som agerar på massbasis. SCUM består av individer, SCUM är ingen mobb. Endast så många i SCUM kommer att göra ett jobb som krävs för det. Vidare tänker inte SCUM, som är kyligt och själviskt, utsätta sig för några batongslag i skallen; sånt är bara för snälla, "bildade, privilegierade" medelklassdamer med respekt för och rörande tilltro till att Pappa och polisen innerst inne är bra människor. Om SCUM nånsin marscherar, blir det över Lyndon B. Johnsons kvaljande, enfaldiga ansikte; om SCUM nånsin slår till, blir det i mörker med ett sextums knivblad.

SCUM kommer alltid att operera på kriminell i stället för på medborgerlig ohörsamhetsbas, dvs i stället för att öppet bryta mot lagen och gå i fängelse för att dra uppmärksamheten till en orättvisa. Den taktiken bara erkänner systemets rättighet i stort och brukas bara för att modifiera det en liten aning, förändra vissa bestämda lagar. SCUM är mot hela systemet, mot själva tanken på lag och ordning. SCUM är ute för att förstöra systemet, inte för att uppnå vissa rättigheter inom det. SCUM kommer också — alltid själviskt, alltid kyligt — att undvika upptäckt och bestraffning. SCUM kommer alltid att vara förstulet, smygande bakslugt (fastän SCUM:s mord kommer att gälla för vad de är).

(Texten är översatt av och tidigare publicerad i tidskriften "Ord och bild" nr. 2 1969.)

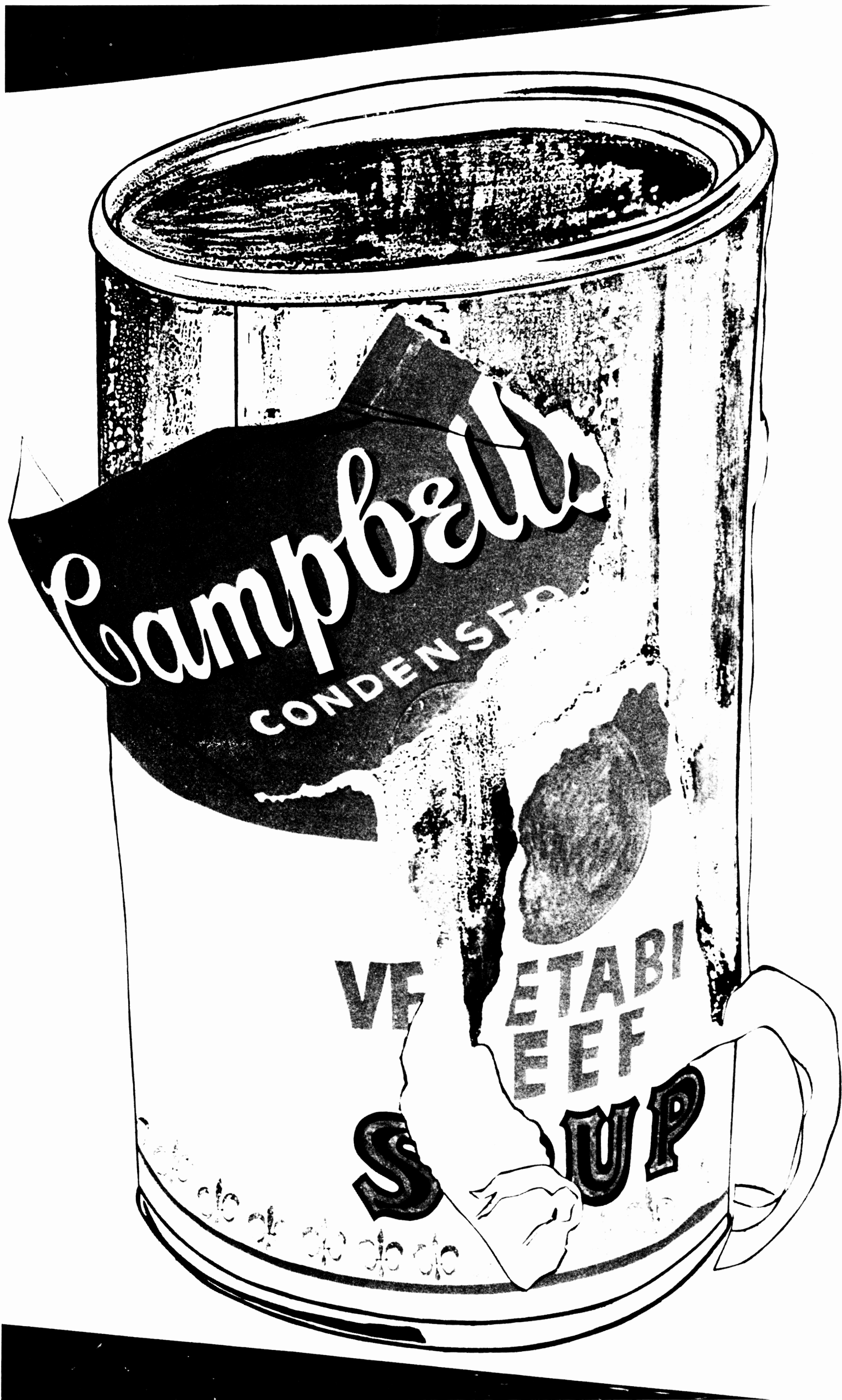

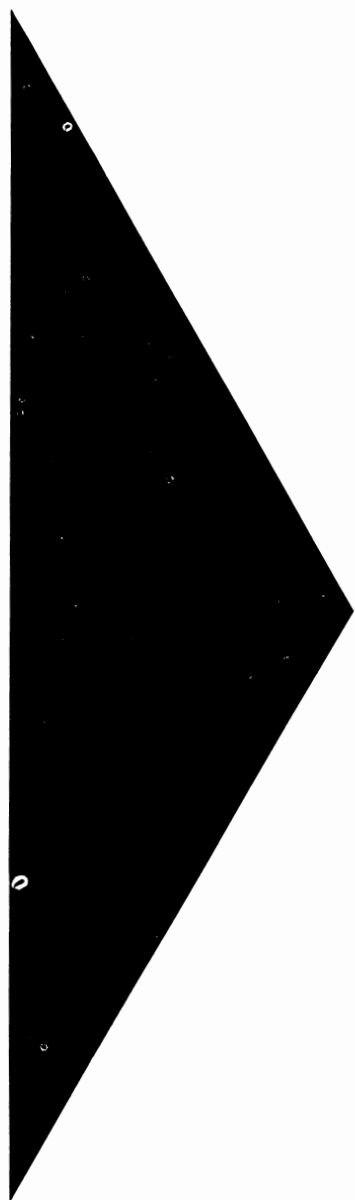
FOTO: UPI/PRESSENS BILD

SCUM MANIFESTO

"Beviset på deras enastående sensibilitet är att de förstår sig på den där soppan som de förstår sig på."

DEN UPPRORISKA KVINNAN

AV HAGAR OLSSON, 1931

Den manliga hegemonien i vår kultur har varat så länge, att det sannerligen inte är förvånande att slavsinnet har utbildats hos kvinnan. Detta slavsinne är kvinnofrigörelsens farligaste fiende. De som målmedvetet går in för kvinnans ekonomiska, andliga och sexuella frigörelse, för kvinnans utveckling till självbestämmande medborgare och självständig personlighet, är fortfarande ett försvinnande fåtal, medan de osjälvständiga hönsen utgör den kompakta döda majoriteten — åtminstone i borgerliga kretsar.

En arbetarkvinna är tack vare sin klassinställning revolutionär, och redan därigenom en kvinnosakens medvetna eller omedvetna förkämpe. Ty kvinnosaken är till sin natur revolutionär. Den måste vara det, emedan den främsta betingelsen för dess framgång är en ändring av det nuvarande samhällssystemet. I det avseendet går arbetarrörelsen och kvinnorrörelsen hand i hand — oberoende av klassindelningen. En kvinna som inte är upprorisk, är inte en kvinna — endast ett manligt bihang. I kampen för kvinnans sociala frigörelse är hon fullkomligt värdelös, en förnekare av sitt eget kön och sitt eget mänskovärde — hon må sedan tillhöra aldrig så många kvinnoorganisationer.

Felet med kvinnosaksrörelsen, sådan den gestaltat sig i de flesta länder är att den inte förstår sin egen revolutionära natur. Den utgår ifrån att kvinnofrigörelsen kan äga rum inom det existerande samhällssystemets ram. Den tror sig klokare än de första revolutionära suffragetterna och märker inte att den, på samma gång den övervunnit ungdomsförvillelserna, också förlorat sitt mål ur sikte och råkat in i dödvattnen. Med sammanbitna tänder har kvinnosaken kämpat för kvinnornas politiska rösträtt. Följden har varit, att de existerande manliga politiska partierna kunnat fördubbla sitt medlemsantal. Kvinnorna har automatiskt följt männen. Det politiska maskineriet behärskas av män, kvinnorna har fått rätt att stödja det existerande systemet. Den rätten är inte mycket att hurra för.

Kvinnosaken har också arbetat för kvinnors rätt till förvärsarbete. Följden har bl. a. varit att unga flickor översvämmat kontoren, där de arbetar för minimilöner utan möjlighet till avancemang. Den manliga industri- och affärsvärlden har fått en kontingent friska krafter att utnyttja. Det är allt. Varje kvinnlig spårvagnskonduktör, varje kvinnlig stationsinspektör, för att inte tala om en kvinnlig professor eller advokat, har hälsats med jubel av kvinnosaksrörelsens ledare.

Men vad har man vunnit därmed? Dessa kvinnliga spårvagnskonduktörer, stationsinspektorer, professorer och advokater inordnade sig i det existerande samhället, d.v.s. underordnade sig det manliga herreväldet. Och så var allting gott och väl. Kvinnorna fungerade ganska passabelt som män. De kunde tolereras. Att de också i samhället skulle fungera som kvinnor, det drömde ingen om, allra minst kvinnosakens förkämpar. Med andra ord, kvinnornas högsta ambition var att de tolererades inom ramen av ett manligt samhällssystem.

Ett bättre bevis kan man inte finna för hur inrotat slavsinnet är hos kvinnan. Den revolutionära inställningen, den enda naturliga för kvinnan liksom för alla undertryckta, har saknats inom kvinnorrörelsen.

KÖNSKAMPEN

Desto mera glädjande är det att se, att en sådan inställning på sista tiden börjat göra sig gällande, åtminstone inom vissa kretsar. Sedan grovarbetet utförts har kvinnlig intelligens dragits till saken och tagit hand om problemets kärna. Kvinnorrörelsen håller på att genomgå samma utveckling som arbetarrörelsen redan genomgått — från att ha varit utopisk börjar den bli vetenskaplig. Den för-marxistiska socialismen var lika svävande som kvinnosaken hittills varit.

Den trodde på en förbättring av arbetarnas ställning inom det existerande samhället. I och med framförandet av klasskampen som samlande paroll blev socialismen revolutionär — och därmed effektiv. Kvinnosaken har nu nått samma stadium. Den har nått fram till pudelns kärna — könskampen.

Klasskampen och könskampen, det är två makt-faktorer som det nuvarande samhällssystemet, vilket är uppbyggt på de privilegierades rätt — den privilegierade klassens och det privilegierade könets rätt — skall ha svårt att undertrycka. Sådana oroshärdar kan helt enkelt inte avecklas med bibehållande av det gamla systemet — de griper för djupt in i dess känsligaste nervtrådar. Vilka skeden och utvecklingsstadi-er vi har att genomleva innan ett nytt hållbart samhällssystem utkristalliserar sig, det kan ingen förut-säga — de våldsamma eruptionerna och de omärkli-ga långsamma evolutionerna kommer antagligen att gripa in i varandra, såsom de alltid har gjort — men ett förefaller att vara visst: den oss förestående utveck-lingen måste gå över klasskampens och könskampens barrikader.

Kvinnoföraktet i dess extremaste former håller vis-serligen på att försvinna. Sådana hysteriska utfall mot »kvinna» som t.ex. Strindbergs finner man inte i våra dagars litteratur. Men att kvinnlig intelligens ännu under detta århundrade stillatigande svalt sådana invektiv som Strindbergs eller låt oss säga Weiningers, är häpnadsväckande. Weininger skrev de bevingade orden: »Även den lägst stående mannen står oänd-ligt mycket högre än den högst stående kvinnan». Man skulle tro att denna sats präglats av någon fanatisk medeltida munk. Men den har nedskrivits under det-ta århundrade av en av den moderna tidens genialas-te filosofer. Det ger en något att tänka på.

ATT BEMÖTA FÖRAKTET

Det är först i dessa yttersta dagar kvinnorna lärt sig att reagera på det enda rätta sättet inför dylika ytt-randen — d.v.s. vetenskapligt. Hittills har de känt sig träffade av dem. Även om de varit upprörda, även om de insett orättvisan och överdriften, har de känt sig träffade. De har inte kunnat konsten att låta pilen studsa tillbaka mot den som avsänt den. Denna konst har kvinnan antligen lärt av den nya psykologen. När den psykologiskt skolade kvinnan nu läser sådana för-fattare som Strindberg eller Weininger, rodnar hon inte av harm inför deras hätskhet mot kvinnan, deras hysteriska behov att förnedra henne, hon frågar sig lugnt, sakligt, vetenskapligt: Vilket mindervärdighet-skomplex döljer sig bakom detta sjukliga behov att nedsätta motparten? Det står utan vidare klart för henne, att den man, som är hätskast mot kvinnan, även är svagast som man. Genom att hopa invektiv på invektiv över den sexuella motparten, söker han dölja sin egen svaghet — en hemlig, med alla medel dold mindervärdighetskänsla.

Genom att nedsätta kvinnan, ger mannen sin egen manliga potens det sämsta tänkbara betyget. Kvinnli-ga författare av rang har aldrig använt sig av den billiga triumfen att förlöjligen och förnedra det man-liga könet — ehuru material ingalunda skulle ha sak-nats. Det är ett tecken på överlägsenhet, desto mera anmärkningsvärt, då man betänker, att hela vår kul-tur gått ut på att odla slavsinne hos kvinnan.

SPRÅKETS MAKT

Antagandet, att mannen skulle besväras av sexu-ella mindervärdighetskomplex, mötes säkert med misstro av de flesta kvinnor. Så stark är hos dem känslan av mannens överlägsenhet i alla stycken, så stark känslan av egen underlägsenhet. Hela vår kultur, ja, själva språkbruket går ju ut på att suggerera kvinnan i sådan riktning.

»Manlig» betyder självfallet något starkt och fint och suveränt, »kvinnlig» betyder svag, efemär, under-lägsen. Gud är naturligtvis en man, likaså hans ståt-hållare på jorden, från påven ända ned till den lägsta ämbetsmannen! Begreppet »manlig» har blivit det pri-mära, »kvinnlig» det sekundära — supplementet!

Att kvinnligt väsen, kvinnlig personlighet, kvinn-ligt arbete, kvinnlig kultur skulle ha något värde i sig själv — det har t.o.m. fördomsfria andar mycket svårt att föreställa sig. Det kvinnliga betraktas i bästa fall som ett tillskott till det manliga, dess värde bedömes endast och allenast i förhållande till det manliga. Att vara kvinna betyder fortfarande, all kvinnoemanci-pation till trots, att på ett behagligt sätt komplettera mannen.

Att vara arbetare betydde också för något decennium sedan att på ett behagligt sätt komplettera borgaren! På intet enda område, varken politiskt, socialt eller erotiskt, har kvinnan tills dato förmått hävda sig själv. Det är inte att förvåna sig över att hon under sådana omständigheter bibringas den uppfattningen att hon på grund av sitt kön är mannen underlägsen.

SKAPANDE SEXUALROLL

Den nya vetenskapliga kvinnorörelsen håller som bäst på att så grundligt som möjligt skingra denna vanföreställning. Ett av sina bästa stöd har den i den moderna sexualvetenskapen, vilken, även då den företrädes av män, oförbehållsamt tillerkänner kvinnan en självständig, skapande sexualroll. För denna sexualvetenskap är kvinnan inte längre till enbart för mannens skull. Hon tillerkännes rätten att leva ett eget liv. Hennes värde som könsvarelse uppskattas inte uteslutande efter hennes förmåga att tillfredsställa mannens sexuella behov. Det har gått upp för vetenskapsmännen, att även det kvinnliga könet har ett egenvärde, att också kvinnan kan uppställa krav på tillfredsställelse och att mannen som könsvarelse kan värderas efter hans förmåga att tillfredsställa kvinnan.

Klarast framträder denna insikt dock, som naturligt är, hos de kvinnliga sexualforskarna. Många framstående kvinnliga forskare har på detta område utfört ett banbrytande arbete. Jag skall här endast dröja vid en av dem, fru Sofie Lazarsfeld, som i sitt senaste verk, »Wie die Frau den Mann erlebt», på ett vederhäftigt och fängslande sätt belyser frågan. Fru Lazarsfeld har utfört ett betydelsefullt arbete på den sexuella upplysningens område. Hon är en av initiativtagarna till den form av sexuell upplysningsverksamhet som tyskarna kallar Eheberatung — rådgivning för äktenskapliga och andra livsfrågor. Under denna sin verksamhet har hon samlat ett ovärderligt forskningsmaterial. Män och kvinnor av alla åldrar och alla samhällsklasser har, dels skriftligen, dels personligen, vänt sig till dessa institut, framlagt sin nöd och begärt råd och hjälp. Det har visat sig, att personer, som inte för sitt liv skulle förtro sig till sina närmaste, blottat sina intimaste hemligheter för institutens sakkunniga.

SEXUELL NÖD

Det material fru Lazarsfeld framlägger blottar en fruktansvärd sexuell nöd. Det är ingalunda bara ungdomen som lider av den. I de mest stadgade äktenskap, skenbart fullkomligt lyckliga, kan de mest upprörande och förödande sexuella lidanden förekomma. Orsaken står att söka dels i den allmänt utbredda, nästan otroliga okunnigheten i dessa livsviktiga frågor, dels — och framför allt — i kvinnans ofria sexuella ställning.

Fru Lazarsfeld påvisar ingående, hur förödande nedsättandet av kvinnan, hennes kvarhållande i sexuell passivitet och osjälvständighet, återverkat på mannens eget sexuella liv. Otaliga äktenskap misslyckas t.ex. på grund av kvinnans frigiditet — d.v.s. hennes sexuella känslolöshet, vilken i de flesta fall är en följd av hennes undertryckta ställning.

Att frigiditet är allmänt förekommande bland kvinnor vet var och en som något känner till dessa saker — men att procenten skulle vara så skrämmande hög som fru Lazarsfeld på grund av sitt material anger, förefaller nästan otroligt. En sexuell känslolös kvinna får själv ingen tillfredsställelse av könsumgänget — det blir för henne ett nödvändigt ont som hon med vanlig passivitet underkastar sig — och hon kan naturligtvis inte heller skänka mannen någon djupare tillfredsställelse. Äktenskapet blir sålunda ett tomt skal — antingen en källa till lidande och besvikelse för bägge parterna, eller också en innehållslös vanefunktion.

Frigiditeten hos kvinnorna är i de flesta fall ingalunda organiskt betingad. Den är en naturlig följd av den sexuella passivitet och osjälvständighet som påtvingas kvinnan. Mannen lider av hennes sexuella känslolöshet, men ändå gör han allt för att kvarhålla henne i den osjälvständighet som är frigiditetens orsak.

Varför handlar mannen på detta sätt, måste man fråga sig. Varför är han så angelägen om att nedsät-

Hagar Olsson, 1943

FOTO: PRESENS BILD

ta kvinnans sexualroll och tvinga henne till en passivitet som han själv får lida av? Med fru Lazarsfeld måste man säga sig, att han tydligen väljer ett ont för att undgå ett värre. Det måste, säger fru Lazarsfeld, hos mannen finnas en hemlig mindervärdighetskänsla, som tvingar honom att med alla medel hålla kvinnan nere, i beroende ställning, emedan han inte känner sig den fria, självständiga, aktiva kvinnan vuxen.

MANNENS RÄDSLÅ

Förekomsten av denna mindervärdighetskänsla är oomtvistlig. Man behöver bara tänka på hur rädda männen är för andligt jämställda eller överlägsna kvinnor. Som vän och kamrat uppskattar mannen sådana kvinnor — men han gifter sig inte med dem. I de allra flesta fall gifter sig mannen med en kvinna som är honom andligt underlägsen och därigenom inger honom den behagliga känslan av överlägsenhet. Lysande manliga personligheter som t.ex. Goethe, för vilka valet står fullkomligt fritt bland samtidens charmantaste kvinnor, gifter sig vanligtvis med sina hushållerskor. Hos dem behöver de inte befara överlägsenhet i någon form!

För att förstå detta, och därmed hela det manliga mindervärdighetskomplexet, vilket utåt leder till en nästan hysterisk överbetoning av den egna överlägsenheten, måste man känna den manliga sexualitetens fysiologiska betingelser. Det talas allmänt om kvinnans biologiska tragedi och mannen framställles som speciellt gynnad av naturen. Obehindrad av fysiologiska besvär såsom menstruation, graviditet o.s.v. och utan att behöv befara några följder kan mannen fritt hänge sig åt den sexuella njutningen, medan kvinnan av naturen är pålagd åtskilliga oangenäma skrankor. Kvinnorna har i hög grad låtit sig suggereras av detta tal — kvinnans fysiologiska överlägsenhet talar man nämligen inte alls om. Den är emellertid påtaglig, framhåller fru Lazarsfeld, och det är just den mannen i hemlighet fruktar.

Kvinnan är av naturen begåvad med ett betydelsefullt sexuellt företräde som mannen saknar. Hon behöver aldrig såsom mannen befara ett fiasko, ett sexuellt misslyckande, impotens. Hennes fysiologiska betingelser för sexualakten är obegränsade, medan mannen är bunden av faktorer som han inte kan behärska med sin vilja. Medvetandet om kvinnans överlägsenhet på denna vitala punkt har hos mannen utlöst ett helt ångestkomplex, vars verkningar är förnimbara i alla faser av vårt sexuelliv och vårt kulturliv över huvud — ångesten för det sexuella nederlaget.

Härmed har vi nått fram till pudelns kärna, till den yttersta grunden för den tendens att nedsätta kvinnan som genomgår hela vår kultur. Till mannens biologiska tragedi. Man kan, säger fru Lazarsfeld, över huvud inte förstå den manliga världsbilden, om man förbiser denna omständighet, som man kunde kalla det manliga könets urångest inför kvinnan.

Betänker man, hur svårt människan har att fördraga även det obetydligaste personliga nederlag, och med vilket prisgivande av de högsta livsvärden ett sådant nederlag ofta kompenseras, förstår man att mannens fruktan för sexuellt misslyckande — alltså ett nederlag på personlighetens vitalaste punkt — kunnat utlösa så förödande verkningar på kulturlivets alla områden som fallet är.

FÖRTRYCK OCH FÖRAKT

Man förstår då mycket, som hittills synts oförklarligt. Känslan av sexuell osäkerhet har drivit mannen in på överkompenseringsen farliga väg. Hur kan man kompensera sin egen svaghet, om inte genom att trycka ned den andra. Så har mannen tryckt ned kvinnan, intalat sig och henne att hon är svag, underlägsen och beroende — för att därigenom stärka tilltron till själv. För att stärka sin egen känsla av manlig potens har han tvingat henne att spela en sexualroll i andra planet.

Hon skall vara den som väntar och bidar, han skall vara erövraren, hon skall ödmjukt mottaga vad hon får och framför allt inte hitta på att begära annat än det hon får. Hon är till för att tillfredsställa mannen! Men mannen är naturligtvis inte till för att tillfredsställa kvinnan. En kvinna med sådana åsikter stämplas

utan vidare som osedlig — även de moraliska kategorierna är skönt tillrättalagda efter mannens behov.

Detta nedsättande av kvinnan har naturligtvis lett till att hon kommit att uppfatta den kvinnliga sexualrollen såsom mindervärdig. Genom frigiditet, sexuell kyla, känsloarmod har hennes natur protesterat mot den passiva roll som tilldelats henne. Ofta har hon drivits till att förakta och förneka sitt eget kön. Det finns få kvinnor som inte hellre skulle vara män, men man har inte hört talas om män som hellre önskat vara kvinnor. Ett så onaturligt förhållande säger en hur onaturligt könslivet är.

Liksom arbetarklassen känt att den i samhället intar en ställning i andra planet och därför rest sitt krav på rätt till full och allsidig mänsklig utveckling, så känner också kvinnan att hennes kön förvägras rätten till full personlig blomning.

Den beroende, av skrankor omgärdade, på allt sätt tillbakahållna, sexuellt förnedrade kvinnan är naturligtvis allra minst ägnad att befria mannens sexualliv. Tvärtom, hon ökar hans osäkerhet och fruktan. Den storartade manliga listen har sålunda misslyckats.

Som det nu är, är båda otillfredsställda, såväl mannen som kvinnan, och denna otillfredsställelse har skapat den sjukligt överhettade sexuella atmosfär i vilken vi nu lever. Sexualiteten har skjutits fram på andra livsvärdens bekostnad. Överbetoningen av den manliga potensen har blivit den hetsande trollicirkel, ur vilken ingen utgång till lugn och harmoni finnes. Detta insåg för resten även Weininger kort innan han dog. »Hatet mot kvinnan är ingenting annat än hatet mot den egna, ännu icke besegrade sexualiteten», skrev han i sin sista dagbok. Man kunde precisera hans yttrande och säga: När mannen hatar kvinnan, hatar han sin egen, ännu icke besegrade fruktan för sexuellt misslyckande.

Innan mannen övervunnit denna fruktan, är ingen sexuell harmoni möjlig. Denna fruktan driver honom till den överbetoning av det sexuella som förgiftar vår kultur och till det nedsättande av kvinnan som verkar förödande på sexuallivet och därmed på alla vitala förhållanden.

SE MED KVINNOÖGON

Fru Lazarsfeld har gjort kvinnosaken en mycket stor tjänst genom att påvisa detta faktum. Rabiata manhatare är kvinnosaken ingalunda betjänt av — sådant är tecken på svaghet. Endast den gagnar kvinnornas sak, som lär dem att tänka, bedöma världen enligt sitt eget köns normer. Detta lär fru Lazarsfeld. Hon lär kvinnan att se på sig själv och på mannen med sina egna, i stället för som hittills med mannens ögon. Endast med en sådan metod kan man befria kvinnan från hennes förnedrande andliga beroende och lösgöra henne från den ödesdigra suggestion hon så länge varit fången i. Detta är den enda riktiga vägen: kvinnans fullständiga själsliga befrielse. Någon annan väg till könsharmoni finns inte. Det hjälper inte kvinnan, vilka förmåner hon än lyckas tillkämpa sig, om hon inte själv är dem.

När man i våra dagar ser de med politiska medborgarrättigheter utrustade kvinnorna som tanklösa får springa de reaktionära krafternas ärenden och till och med hängivet tjäna rent militaristiska organisationer, andtrutet babblande de ur kvinnosynpunkt meningslösa nationalistiska och patriotiska fraserna, måste man säga sig, att kvinnosaken börjat från galen ända.

Sådana kvinnor som fru Lazarsfeld och hennes meningsfränder är det vi behöver. De lär oss att förakta den »kvinnlighet» som männen under årtusenden av förnedring tutat i oss — slavinnans kvinnlighet, den kacklande hönans och den spinnande katzens kvinnlighet, den svaga, hjälpbehövande och i sin svaghet så tyranniska och egoistiska kvinnligheten. De lär oss att protestera mot en sådan kvinnlighet, som inte är annat än ett utifrån påtvinget ok. Inga lånta fjädrar, ingen än så förledande madonnaglans kan locka den nya medvetna kvinnan att sälja sin frihet och ge avkall på sitt moraliska ansvar.

Dessa medvetna kvinnor är än så länge mycket få. Och deras kamp är svår. Det är inte lätt att till skapande liv uppväcka denna kvinnomassa, som under årtusenden suggererats att tro på sin egen underläg-

senhet — sin sekundära roll i livets mysteriespel. Det gäller att göra klart för kvinnorna att manliga eftergifter på sociala, ekonomiska och politiska områden inte betyder verkliga segrar. En sådan uppfattning insöver kvinnorna i den tron att det högsta de har att sträva efter är likställighet med mannen. Detta har varit kvinnorörelsens paroll. Denna paroll är enligt min åsikt fullkomligt falsk. Vad man bör predika för kvinnorna är inte likställighet med mannen, man bör predika kvinnligt könsmedvetande. Så länge arbetarrörelsen följde de välvilliga kompromissernas väg, var den maktlös. Det var först när det revolutionära klassmedvetandet vaknade som den blev en skapande makt. Det är först när det revolutionära könsmedvetandet vaknat hos de kvinnliga massorna, som kvinnan är mogen att göra en skapande insats.

REVOLUTION!

Den klagolåt som från manligt håll upphävts över världens feminisering o.s.v. är ett tecken på att ett svagt könsmedvetande redan vaknat hos kvinnorna. Det är detta medvetande kvinnorörelsen med all makt borde underblåsa. Förnimmelsen av eget liv, av helgjuten människa måste stärkas hos kvinnan. Ny glans måste skapas kring begreppet kvinna. Att vara kvinna måste bli någonting eftersträvansvärt och segerrikt. Det måste betyda seger över det förgångna — med andra ord: revolution.

Vad denna revolution innebär, det har en sovjetrysk författare Panteleimon Romanov förträffligt uttryckt i en av sina noveller, »En kvinnas brev», som ingår i den även till svenska översatta samlingen »Rätten till kärlek».

»Hela saken är den», heter det i ett av breven, »att kvinnan blivit en människa med egen rörelse. För henne är detta en stor nyhet, och det har orsakat många skrämor på männen liksom på henne själv.

Men hon föredrar att illa tilltygad beträda en ny väg framför att, sedan såren från de första försöken blivit läkta, återta den lugna rollen av följeslagare genom livet.

Vi vilja inte vara följeslagare, utan vi vilja vara självständiga upptäcktsresande.»

Denna trotsiga kvinnliga paroll — inte följeslagare, utan upptäcktsresande! — klingar nu för tiden emot en från många håll. I den moderna skönlitteraturen vimlar det av självständiga, aktiva kvinnotyper — kvinnor, som tagit sitt öde i egna händer och lever livet på eget ansvar. Men ingenstans har denna paroll samma sociala pondus som i Sovjetryssland, där revolutionen automatiskt medfört kvinnornas sociala frigörelse. Där kan man vänta sig att ett starkt könsmedvetande skall växa fram hos de hittills undertryckta kvinnomassorna.

Min åsikt är sålunda i korthet den, att kvinnosaken skall bedrivas revolutionärt om den över huvud skall ha någon betydelse. Kvinnoorganisationer som endast kompletterar manliga partier kommer i framtiden att vara lika löjliga som sådana arbetarorganisationer för närvarande är, vilka ansluter sig till borgerliga partier.

En kvinnlig ideologi måste utbildas — och denna ideologi skall veta att göra sig gällande tack vare de organiserade massor som står bakom den. Forskare sådana som fru Lazarsfeld bidrager till skapandet av en sådan ideologi. I närvarande stund anser jag att kvinnosaken kan gå hand i hand med varje revolutionärt eller framstegsvänligt parti. En reaktionär kvinnosaksrörelse är i det nuvarande samhället ett nonsens — den är lika otänkbar som en reaktionär arbetarrörelse i borgerliga stater. Att sådan kvinno-rörelse existerar, betyder naturligtvis bara att det existerar en massa hönor, som visserligen kan kackla ljudligt, men tyvärr inte tänka.

Den slutliga uppgörelsen mellan könen, maktutjämningen, kan äga rum endast i det klassfria samhället — och det är följaktligen mot detta samhälle den könsmedvetna kvinnan bör sträva. Kvinnomassorna måste organiseras efter revolutionära linjer. Kvinnoorganisationerna måste bli det kommande samhällets moderceller. Endast så kan kvinnosaken få en skapande betydelse.

DEN UPPRORISKA KVINNAN

72 år i arbete för fred — solidaritet — jämlikhet — rättvisa

Under namnet "Frisinnade kvinnor" bildades SKV år 1914 under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors jämställdhet. År 1931 fick förbundet sitt nuvarande namn.

Internationellt är SKV anslutet till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund (KDV) som har flera miljoner medlemmar i 120 länder.

SKV är en självständig, oberoende och partipolitisk obunden kvinnoorganisation.

Idag arbetar vi för

☐ FRED

— all framtidsarbets grundval — mot krigen och dess orsaker

☐ SOLIDARITET

— mellan folken och med kvinnorna, de i regel hårdast drabbade av förtryck och utsugning

☐ JÄMLIKHET

— mellan kvinnor och män i ett rättvist samhälle

☐ MILJÖ

— skydd av vår egen och framtida generationers miljö

☐ 6-TIMMARS DAG

☐ KULTUR ÅT ALLA

☐ MM, MM, MM

SKV-avdelningar finns f n i Arvika, Ambjörby, Deje-Forshaga, Finspång, Gotland, Göteborg, Gävle, Huskvarna, Karlshamn, Kramfors, Karlstad, Katrineholm, Linköping, Ljungby, Luleå, Lund, Malmberget, Malmö, Motala, Mölndal, Olofström, Piteå-Munksund, Ramsele, Sala, Skellefteå, Skövde, Stockholm, Södertälje, Uppsala, Örebro.

Svenska Kvinnors Vänsterförbund
Barnängsgatan 23, 116 41 Stockholm. Tel. 08 - 40 92 05

Förbundsexpeditionen i Stockholm har jour tisd och torsd kl 13 - 15
Medlemsanmälan skickas till kontoret i Göteborg: Linne'gatan 21
413 04 Göteborg

☐ Jag vill veta mera om SKV

☐ Jag vill bli medlem i SKV

Namn..... Telefon.....

Adress.....

SKV

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

KROPPEN ÄR MITT INSTRUMENT

INTERVJU
KRISTINA SVENSSON

Greta Lindholm, koreograf och dansare. Född i Katrineholm, men sedan 18-årsåldern bosatt och verksam i Stockholm. Efter fyra år på Koreografiska Institutet under Birgit Åkessons ledning debuterade hon 1967 med koreografin "Brustna leenden". Året därpå gjorde hon sin debut som (solo)dansare, och har sedan fortsatt som solodansare i egna koreografier.

Att se och uppleva Gretas dans är fascinerande. Det är rörelse som inte liknar något av det man i allmänhet förknippar med dansföreställningar. Det är intensivt, eggande, varmt personligt och säregnet på ett sätt som kanske kan förleda tankarna till afrikansk eller indisk dans. Men hennes dans är inte en imitation av någon främmande kulturs, utan helt och hållet hennes eget konstnärliga uttryck, mycket medvetet komponerat och fastlagt koreografiskt.

Jag undrar vad som har inspirerat och påverkat henne?

— När jag var 10 år såg jag Ramido, en zigenare, dansa flamenco. Jag slogs som av en uppenbarelse att det fanns eld i människan, andlig kraft av oerhörda mått. Vid 12 såg jag Birgit Åkesson, vilket gav en stark poetisk upplevelse. Jag kan stå och betrakta sjölejonet på Skansen...som trots sin bur och instängdhet har en total kroppslighet utan hämningar och restriktioner.

— Ja, och så musik förstås. Bach, Ligeti...jag fäster mig vid strukturer, klanger. Tufsan (katten), vindens rörelser i gräs, träd och vatten.

Hon komponerar själv musik. Till sina danser, men också till teatern i samband med uppdrag som teaterkoreograf. Bl a gjorde hon tillsammans med Daniel Bell musiken (och utformade egyptiernas rörelsespråk) till Alf Sjöbergs uppsättning av Antonius och Cleopatra på Dramaten 1975.

Att arbeta som teaterkoreograf är enligt Greta som att göra filmmu-

sik: ju bättre den är desto mindre märks den.

— I koreografin till Lars Noréns "Underjordens leende" på Unga Klara arbetade jag med ett förhållande mellan spänning och avspänning, diskoordination och skäckor, som genomsyrade hela föreställningen. Texten lät jag en persons båda armar göra olika saker samtidigt: medan hon talar i telefon ser man hur den ena handen nervöst plockar på kläderna medan den andra långsamt smeker en imaginär älskare. Detta motsägelsefulla rörelsemönster blir så en analogi till textens tendens att låta saker ske samtidigt på olika nivåer.

— Ditt sätt att dansa är särpräglat, udda. Hur betraktar du själv det du gör?

— För mig är dans en träning av sinnen, sensibilitet. Jag strävar efter det som vidgar och öppnar; teknik kan bli en tvångströja. Rent koreografiskt formulerades kärnan i mitt arbetssätt i dansen "Vändpunkt" (1977). Jag utgick då från att kroppen var rummet och att de olika kroppsdelarna betecknade olika dansplatser som också kunde kommunicera med varandra — texten vänster höft för en dialog med vänster arm.

Musiken är oerhört viktig för dig och du gick ett år på Dalcrozeseminarier innan du kom in på Koreografiska Institutet. Hur ser du på förhållandet dans — musik?

— Dansen är min musik, och mitt instrument är kroppen. Det var ett behov av musik som fick mig att bli dansare.

— Dans måste vara musikalisk för att bli dans, men musik måste inte vara dansant för att vara musik. Rörelser utan inbyggd musik blir gymnastiska, inte dansanta. Musik inspirerar rörelse: jag skulle vilja dansa som Ella Fitzgerald sjunger, i obekymrad lek med uttrycksmedlen; överföra grusigheten i Billy Holidays röst till dans. □

MARTINE DURAND

F O T O

ATT VARA EN VARA

Inte allt i strömmen av forskning och studier av och om kvinnor leder framåt, men bredden, intresset för dessa studier är imponerande och visar att kvinnorörelsen lever vidare i nya former, menar kvinnohistorikern Ruth Bohman.

I artikeln här bredvid kommenterar hon särskilt en bok, som väckt intresse i internationella kretsar: "Frauenformen 2, Sexualisierung".

Ruth har lite invändningar:

"Författarna söker svar på frågan: 'Varför är vi inte lyckliga i vårt sexualliv?'. Svaret söker de i barndomsminnen, 'Tusen och en natt' och annan ålderstigen litteratur.

Det är beklagligt att den här tyska gruppen med så mycket talang inte går tillbaka till kvinnorörelsens tidiga teoretiska arbeten. De missar också helt hur kapitalismens förändring till industrisamhälle och konsumtionssamhälle påverkat vår sexualitet."

KVINNOFORSKNING

RUTH BOHMAN

Från slutet av 1960-talet gick den nya kvinnorörelsen som en våg över västvärlden som ett resultat av stora förändringar inom familjen och arbetslivet efter andra världskriget.

Den franska sociologen Evelyn Sullerots tidiga böcker var viktiga för den nyväckta kvinnorörelsens teori. Efter dem har vi nu fått en hel flod. Många universitetsutbildade kvinnor studerar kvinnans biologi och psykologi och samhället ur kvinnoperspektiv. Vi har fått s.k. kvinnovetenskap, som visserligen ofta vägras vetenskaplig status men som ändå inte kan ignoreras.

Det pågår en internationell dialog, där kvinnor samarbetar i projekt och kritiskt bygger vidare på det som skrivits av andra kvinnor. Inte allt i den strömmen leder framåt, men bredden, intresset för dessa studier är imponerande och visar att kvinnorörelsen lever vidare i nya former.

Här ska jag referera och kort kommentera en tysk kvinnogrups arbete, som har väckt en del intresse i den internationella diskussionen. Boken heter "Frauenformen 2, Sexualisierung" (Argument-Verlag, Berling 1983) utgivare Frigga Haug.

Tio kvinnor utbildade i pedagogik, psykologi, sociologi, biologi, medicin och musikvetenskap ingår i gruppen. Arbetsformen är den vanliga i dessa grupper: diskussion och utskrivning av texter gemensamt, och deras teoretiska grundval redovisas: Marxism, ideologi-teori, kritisk psykologi och kulturteori. Foucault är en viktig utgångspunkt för deras tankar om sexualiteten, påpekas det.

Gruppen börjar med att läsa rådgivningsböcker i sexualfrågor, men finner det alltmör långtråkigt och pinsamt. De är alltför ensidiga och handlar mest om sexualteknik. Hur erogena zoner ska stimuleras för att uppnå orgasm osv.

De skriver: "Vi föreställde oss att det var viktigt att komma längre än till detta anspråk på sexuell frigörelse — likgiltigt till vilket pris — och i stället försöka koncentrera oss kring frågan hur samhällelig kompetens kan förenas med kärlek — lycka — sexualitet."

Diskussionen i gruppen visade att sexualiteten som livsområde var avgörande för känslan av olycka, men att det inte finns språkliga begrepp för en sådan frågeställning. "Även om vi tror att dessa funderingar kring sexualitet och lycka tar alltför stor plats i våra liv, borde vi reda ut hur det kommer sig och vilken lösning det finns."

SEX — EN PROCESS

De preciserar sitt ämnesval som kvinnors lycko- och handlingsförmåga. De undersöker de sammanhang i vilka kvinnorna lever och hur de ingriper i dessa.

Det som intresserar författarna är hur kvinnor som individer uppfostras till samhällsvarer, det som kallas kvinnlig socialisation. När de skall undersöka hur den kvinnliga sexualiteten utvecklas stöter de på svåra problem. Hur definieras det särskilda området "sexualitet"? Det sexuella måste betraktas som en process och undersökningen ska gälla själva inord-

ningen och underordningen av kvinnorna i bestämda samhälleliga vanor."

"Sexuell socialisation tolkas vanligen på två sätt, antingen gäller det upplysning — för mycket eller för litet kunskap, eller praktik — för mycket eller för litet teknik, men inget av dessa alternativ kan föränas med frågan om frigörelse eller förtryck. Det är inte bara okunnighet och oförmåga som gör det omöjligt att känna lycka utan på ett obegripligt sätt är det vi själva, våra kroppar, vårt sätt att förhålla oss till kroppen och hela personlighetens förhållande till världen. Allt detta måste vara med i sökandet efter lycka också i det sexuella."

Hur får man material för projektet? Forskningen gäller enskilda kvinnor som är underordnade och inte har något alternativt språk för sina erfarenheter eller kan tänka sig alternativa handlingsmöjligheter. Gruppens medlemmar omfattas själva av denna definition. "Forskningens subjekt och objekt är en enhet, därför är det viktigt att forskningsprocessen är kollektiv."

Gruppen beslutar att till en början var och en skriva något om sin egen uppväxt, "erindringsarbete". Men inte om sina första sexuella erfarenheter utan om enkla vardagsupplevelser, de vuxnas förmaningar och kritik, uppfostran till hyfs och ordning. På detta sätt ska "den sociobiologiska processen" spåras.

Detta är kort sammanfattat det som jag uppfattar som viktigast i den mer än 30 sidor långa teoretiska motiveringen för projektet med rubriker som Materialet en process, Erindringsarbetet som socialvetenskaplig metod, Minnets subjektivitet, Det alldagliga kaos osv. Det är tysk grundlighet, ibland intressant, men kan inte refereras i en kort artikel.

OTILLRÄCKLIG TEORI

Samtidigt visar det att vad som egentligen driver gruppen är missnöjet med det otillräckliga i den nya kvinnorörelsens — feminismens — frigörelseteori: "alla dessa böcker om sexualiteten och dess befrielse, liksom de feministiska förhoppningarna om naturlig kvinnlig sexualitet."

De korta barndomsskildringarna som följer verkar vara hämtade från min egen barndom. De är inte tidsbestämda, men en av mödrarna var 21 år då Hitler kom till makten år 1933. Självt fyllde jag 20 det året. De som berättar är generationskamrater med mina döttrar. Hitlertiden förändrade inte kvinnouppfattningen och synen på vad som var passande utan betonade de gamla, kyrkliga idealen.

Som i min barndom är kort hår okvinnligt, långt ska vara hårt flätat, kjolen sedesamt lång så att byxor inte skymtar. Kritiska blickar riktas mot flickans kropp; dra in magen, sitt inte bredbent. Benhållningen får sexuell betydelse, den förknippas med en outtalad hänvisning till sexualorganet som ska döljas, skriver gruppen i sina kommentarer.

Detta gäller också andra kroppsdelar och sexualiseringen sker utan att det sexuella nämns. Min reflektion: på tyska heter kvinnans yttre könsdelar "die Scham", på svenska "blygden", att dölja och inte nämna sin skam, det man måste blygas över är den

naturliga reaktionen. Sådan är språkets makt.

Genom enkla föreskrifter och förbud blir flickan tvångsmässigt uppmärksam på sin kropp, hon får skuldkänslor för sina ofullkomligheter. När flickan får bröst är ett nytt stadium i teckensystemet uppnått. Det biologiska skeendet äger rum i ett socialt sammanhang och påföres en betydelse som utgör det sociala könet. Kvinnan har nu uppnått sitt människovarande (Mensch-sein).

Normalfiguren, med de ideala kroppsmåtten, ingår i socialiseringen och har stor betydelse enligt gruppens åsikt: "Vilken verkan har måttidealet på vårt umgänge med kroppen, vårt förhållande till den och därmed till andra människor, till världen, det är en grundläggande fråga", skriver gruppen och kommer senare fram till att kvinnan ser med kritiska ögon på sin kropps alla brister. Idealet når hon aldrig. Socialiseringen genom kroppen leder tvångsmässigt till ensamhet och isolering. Eftersom vi alltid ser och känner vår kropp, så är den särskilt lämpad som kontrollstation för underordningen.

SLAVINNEBILDEN

Genom uppfostran blir flickans anlag och intressen redan från början klavbundna, fjättrade. Gruppen finner att för denna form av uppfostran är bilden av slavinna mest lämpad. Genom den kan man förstå det strukturella herraväldet, inordningen av det kvinnliga under det manliga och samtidigt se att kvinnorna har handlingsmöjligheter inom systemet. "Slavinnebilden gör det också möjligt att målmedvetet visa att denna socialisation kan bekämpas även då den är osynlig genom att det samhälleliga förhållandet formellt inte är slaveri."

Det var genom att läsa "Tusen och en natt", den gamla orientaliska sagosamlingen, som gruppen fick idén att göra slavinnebeteendet till ett begrepp i sin undersökning. Slavinorna där är skickliga och fantasifulla. "Men ordets bismak av offerroll måste lämnas utanför diskussionen, det gäller istället att klargöra dess betydelse för att upprätthålla och vidareföra ett könsförhållande av förtryckare och förtryckta".

Ett belysande exempel i boken är en pub-värdinnas berättelse om sitt arbete. Gruppen kommenterar: "Hon verkar suverän och emanciperad. De krav som arbetet ställer uppfyller hon lätt och med nöje. Helt medvetet och överlagt beräknar hon verkningarna av sitt uppträdande på kunderna — männen. Detta motsade vår uppfattning om hur slavinor uppträder. Vi hade alltid föreställt oss slavinor som passiva med begränsade handlingsmöjligheter, detta trots att vi teoretiskt och genom praktisk erfarenhet visste att i kvinnans underordnade också finns ett instämmande. Kvinnor är både underordnade och jämställda. De missbrukas som sexualobjekt, yrkesliv och industri profiterar på detta, men kvinnorna erfar att förhållandet är förknippat med en färdighet som styrs av särskilda regler.

Att uppnå denna färdighet, att bli skicklig, är njutningsfullt. Kan man tillägna sig spelets regler finns

det plats för egna aktiviteter. Att behärska reglerna och den säkerhet som detta ger, producerar makt och styrka för den enskilda kvinnan. Den subjektiva lyckokänslan är alltså inte en illusion utan praxis och genom handlingssättet lever den sexuella underordningen vidare. Säkerheten finns i slavinnebeteendet, som präglar hela personligheten.”

Gruppen drar slutsatsen att sexualitet är en samhällelig konstruktion, som frambringar en viss produkt, för kvinnornas del slavinnebeteendet.

Här stöder de sig på Foucault, som påvisade att sexualiteten inte är något bestämt utan förändras när samhället förändras. Den sexuella lusten är biologisk men den existerar i ett system av språk och praktik.

Foucault visade att nya teorier om sexualiteten spreds och ledde till nya kontrollåtgärder i början av 1800-talet i samband med kapitalismens utveckling till industrikapitalism. Tidigare hade kyrkan genom bikten bestämt och kontrollerat området för sexualiteten. Nu tillkom staten och läkarvetenskapen.

”Repressionsteoretikerna” i våra dagar utgår från dessa teorier och påstår att det finns ett noga avgränsat område ”sexualitet”, som är fundament för alla lustkänslor och att vi befriar oss, när vi tolkar varje lustkänsla som uttryck för en äntligen upptäckt sexualitet.

”Hur en sådan idé kan förenas med motståndstanken kan vi se i en del av kvinnorörelsens aktiviteter. Århundradens reduktion av kvinnorna till sexobjekt avspeglar sig omvänt i befrielseförsöken. Så uppstod en utpräglad feministisk kroppskultur. I den befriar man sig från hämningar, sköter sin kropp och utforskar den.”

Detta är grunden till gruppens kritik av den amerikanska boken ”Våra kroppar, våra liv”, (i svensk översättning 1975, Gidlunds förlag, i tysk 1980 spridd i 75.000 ex.).

KROPPEN SOM CENTRUM

Gruppen anser att boken representerar en bestämd världsuppfattning som den kritiserar, däremot är många av råden och förslagen i boken goda. De kunde ges i andra sammanhang och förbundna med andra mål och en annan livsuppfattning. Men här förknippas kroppen med så allmänna mål som frihet och självbestämmande och då ligger slutsatsen nära att det är ofrihet och underkastelse som är orsak till det felaktiga kroppsförhållandet. Men är det verkligen kroppen som är centrum för förtrycket och alltså centrum för befrielsen?

Vilka förtrycksformer är det som författarna till den amerikanska boken föreslår att vi ska bekämpa? De beskriver ångest för menstruation, för övergångsåldern, för läkarna som kvinnor känner sig utlämnade till då de är okunniga. De beskriver kvinnors föreställningar om sig själva som passiva, underlägsna, som vackert föremål eller enbart hustru och mor. De behandlar kvinnosjukdomar och botemedel, abort och vad som sker i kroppen vid orgasm. Läkarna kritiseras men själva vetenskapen, sjukdoms- och hälsobegreppet, kritiseras inte. Att kroppen behandlas som ett kemiskt-fysikaliskt system med ett bestämt

reaktionssätt, oberoende av individens sociala livsbe- tingelser, kritiseras inte. I kapitlet om sexualiteten behandlas kroppens funktionssätt, men sexualiteten ingår i formerna för samlevnad, den kan inte reduceras till manipulering av bestämda kroppsdelar.

MOTSATSENS LOGIK

Det sätt på vilket de amerikanska författarna defi- nierar förtrycket bestämmer hur de föreställer sig fri- görelsen. Mot okunnighet ställer de kunskap, mot de falska föreställningarna om kvinnlighet ställer de nya värderingar, mot osjälvständigheten ställs självbe- stämmande.

Frigörelsen som omvärdering. Motsatsens logik.

Foucault påvisar att makten inte bara förbjuder utan också verkar positivt, den skapar nytt. När den amerikanska boken kritiserar de samhälleliga före- ställningarna om kvinnlighet, så bekräftar den tesen att makten är positiv. Men författarna glömmer att det finns ett bestående samhällssystem som upprätt- håller härskarstrukturen, menar den tyska gruppen.

Samtalsgrupper, som den amerikanska boken före- språkar, kan hjälpa kvinnor att bli kvitt hämningar och inlärdas falska föreställningar. Men, säger den tyska gruppen, vi bör inte vänta oss för mycket. Språ- ket är en korsett, det är fullt av klichéer som tvingar in oss i den föreskrivna känslovärlden. Där finns inte ord för våra känslor och önskningar. Slutligen är språ- ket så abstrakt att det inte tillåter oss att fullt inse våra handlingars mångsidighet och följder.

Utan samtal ingen befrielse, men i samtalet bekrä- far vi också vår underordning. I språket socialiseras vi. Det betyder att vi fogas in i den samhälleliga ord- ningen. För att kunna använda samtal i befrielse- strategin måste vi genomskåda detta förhållande. För- stå hur vi cementerar vår underordning genom bety- delsebärande ord. Även om det är nyttigt att förmedla kunskap om kroppens funktioner duger det inte att samtidigt överföra den ideologi som förtrycker oss. Själva de begrepp vi använder måste omstörtas för att ett befriande tänkande och handlande ska upp- nås. Inbyggd i själva tänkandet finns maktförhål- lande.

Så långt mitt referat. Även om boken innehåller fle- ra tanketrådar och mera kritik kan jag inte se att grup- pen kommit längre. Frågan om hur man förenar sexualitet och lycka blir obesvarad. ”Vi påstod att den sexuella olycks känslan inte berodde på bristande information, åtminstone inte huvudsakligen, men vad är då huvudsaken? När vi sökte den hamnade vi i en labyrint.”

De kommer fram till att socialisationen är en mänsklig konstruktion, som består av olika element, och föreslår att dessa element organiseras om.

Här finns ett eko av Juliet Mitchells teori i ”Kvin- norna: Den längsta revolutionen”, skriven 1966, en av kvinnorörelsens klassiska texter. Hon talar om de strukturer som bestämmer kvinnas villkor: sexuali- tet, reproduktion, uppfostran av barnen.

Dessa strukturer förändras med samhällsföränd- ringarna. Födelsekontrollen t.ex. minskade reproduk-

tionens roll i kvinnoförtrycket, men vinsten uppväg- des delvis av att barnuppfostran fick ökad betydelse. Om kvinnorörelsen är medveten om strukturerna och studerar verkningarna av olika förändringar så kan en effektiv strategi bli möjlig. Teori är ett viktigt medel.

Nog måste man beklaga, att den här tyska grup- pen med så mycket talang och arbetsvilja inte går till- baka till kvinnorörelsens tidiga teoretiska arbeten utan enbart undersöker vägen av sexuell upplysningslitte- ratur från början av 1970-talet. Inriktningen på deras studier är märklig. De söker svar på en konkret frå- ga: ”Varför är vi inte lyckliga i vårt sexliv?” Svaret söker de i barndomsminnen, i ”Tusen och en natt” och annan älderstigen litteratur, Ovidius och Boccac- ios Decamerone (1300-talet) bl.a.

MISSAR VIKTIG FRÅGA

Och hur använder de Foucault, som de åberopar?

Stödd på hans teori avvisar de ”repressionsteore- tikerna”, men eftersom de bara ser bakåt i tiden kan de inte utveckla den vidare. De snuddar vid tanken, då de skriver om staten, som är allestädes närvarande.

Visst kan de tänka sig att staten har intresse av att undertrycka sexualiteten för att bevara klassamhäl- let. Men ett sådant resonemang kan inte förklara sex- vägen och liberaliseringen av sexualallagstiftningen, konstaterar de. Detta resonemang räcker heller inte för att förklara den kvinnliga sexualiteten, eftersom det bortser från könsskillnaderna och kvinnoför- trycket.

Så missar de frågan om kapitalismens förändring under senare stadier av industrialismen, med nya teo- rier om sexualiteten och dess inverkan på kvinnornas socialisation! Ändå tillhör de alla en kvinnogenera- tion, som upplevt större samhällsförändringar än kan- ske någonsin. Kort sammanfattat, från efterkrigsti- dens nöd och knapphet i Tyskland till 60- och 70-talets konsumtionsvaruöverflöd. Reklamindustrins utveck- ling, kampanjer, frestande förpackningar för att ska- pa ökad konsumtion och nya behov. Köplusten, som stimuleras genom sexualisering av varorna: ”Köp din livsstil”. Dessutom har sexualiteten kommersialise- rats och blivit en vara genom pornografi-, mode-, reklam- och veckotidningsindustrin.

Konsumtionssamhället har inte användning för en puritansk moral. Staten släpper en del av sin kont- rollfunktion. Sexdebatten i slutet av 60-talet var ett tecken på detta. Intresset riktades mot det tekniskt perfekta samlaget med hjälp av särskilt uttänkta appa- raten och ställningar. De allmänna sexuella frustrati- onerna sattes inte i samband med samhälleliga omständigheter utan var det något fel så kunde det repareras tekniskt och individuellt. Kvinnorörelsens sexualupplysningslitteratur bär tydliga spår av den- na allmänna debatt. Det var en frigörelse inom utsta- kade ramar. Vad har vi vunnit?

Boken ”Sexualisering” väcker genom sina bris- ter nya frågor, men förmår inte sätta in den sexuella frigörelsen i ett historiskt och ekonomiskt samman- hang.□

JANE och JONATHAN

FOTO: ANETTE ÅBERG

TID ÄR VÄLFÄRD

DEBATT
GUN FÄLTH

Föreställ dig Anna: fränskild med två barn, 8 och 4 år, sekreterare på deltid, 30 timmar i veckan. En dag i hennes liv ser ut så här:

Upp klockan sex: trött. 4-åringen har vaknat flera gånger under natten. Snabb dusch. Frukost. Barnen krånglar: klagar över skinn på chokladen. Att få ovrallen på den yngste blir ett företag. Svetten rinner utmed ryggen på Anna när hon hastar iväg till dagis. 8-åringen går själv till skolan. Tunnelbanan till jobbet tar en halvtimme. Där funkade det bra även om Anna känner sviterna av nattvaket i kroppen. Strax efter tre går hon därifrån. Tunnelbana till förorten. Handlar i både Metro och Konsum för att utnyttja extrapriserna. Släpar hem matkassarna. Iväg igen till dagis.

Sedan kommer dagens pärs: Matlagning då alla är trötta och hungriga och barnen pockar på hennes uppmärksamhet. Stressen hon känner smittar av sig och 4-åringen skriker oavbrutet tills maten står på bordet. Mat, en lugn stund tillsammans. Sedan diska, hänga upp tvätt, lägga i ny maskin, plocka upp det värsta (städningen får vara till helgen), göra i ordning barnens kläder etc etc.

Klockan är över nio när barnen sover. Aktuellt på TV, kanske en stunds läsning och så i säng.

Detta är en bild från Valfärdssverige beskriven i SCBs Valfärdsbulletinen.

Skulle man beskriva Annas situation så som man gör i statistiken skulle det inte vara något särskilt med den. Valfärd mäts som tillgång till resurser: pengar, arbete, bostad etc.

Och Anna har arbete, vettig ekonomi även om det inte finns utrymme för lyxkonsumtion, hon har rymlig, modern bostad, hon är frisk, hon får låna föräldrarnas sommarstuga osv. Ändå är det något som fattas i hennes välfärd: Tid! Alla har ju lika mycket tid, dvs 24 timmar om dygnet. Men Anna måste använda sin tid till att handla, hämta barn och laga mat under några eftermiddagstimmar medan direktör B med markservice istället kan ta en golfgrunda eller göra upp om en ny affär innan middagen.

Statistiskt kan man dela upp dygnet i *nödvändig tid* då Anna äter och sover, *kontrakterad tid* då hon arbetar, *tid för förpliktelser* då hon passar barnen och sköter hushållet och slutligen *fri tid*. Det är den fria tiden som ger oss möjlighet att välja det vi har störst behov av.

Kanske skulle Anna om hon hade fri tid välja att jobba mer för att få bättre ekonomi. Tycker hon att hon klarar sig bra ekonomiskt vill hon kanske istället vara mer med barnen. Eller kanske fortbilda sig för att få mer stimulerande arbetsuppgifter.

Så är den fria tiden något som kan omvandlas till andra resurser som i sin tur bygger upp det vi kallar välfärd. Det visste de som vid sekelskiftet kämpade för 8 timmars arbetsdag, 8 timmar nattvila och 8 timmar fritid. Det vet också vi som menar att 6 timmars arbetsdag är det viktigaste politiska kravet idag.

Tanken med att mäta de resurser som anses ge välfärd är att ge politiker och andra underlag för beslut och för att se om vår välfärdspolitik håller måttet.

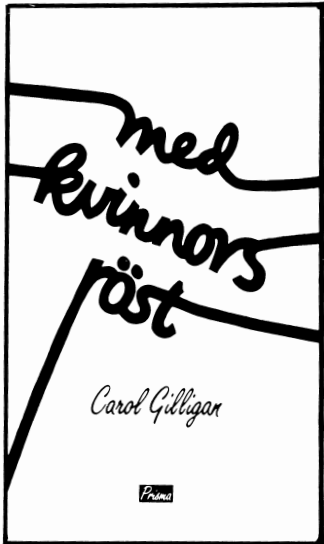
Just nu pågår därför en försöksstudie på SCB om hur den vuxna befolkningen i Sverige fördelar sin tid på olika aktiviteter. Resultatet från den väntas vara klart under 1986. Då får vi kanske svart på vitt på det som många kvinnor redan vet:

8 timmars arbetsdag och barn är en ekvation som inte går ihop! □

Källa: SCBs Valfärdsbulletinen.

NYA BÖCKER

Kvinnors moral och mäns

Carol Gilligan
Med kvinnors röst
Prisma

Carol Gilligan heter hon, en i varje fall i Sverige relativt okänd professor i psykologi vid Harvarduniversitetet i USA, som kompletterat Freuds, Piagets, Kohlbergs m fl:s utvecklingsteorier genom att systematiskt utforska också kvinnor. Hitills har mänsklig utveckling varit detsamma som manlig.

Genialt och självklart har Carol Gilligan ställt sig frågan om kvinnors och mäns vuxenhet ser likadan ut eller om man i all forskning hittills har ”glömt” att komplicera den vuxna människan, såväl kvinnan som mannen, med ”den kvinnliga rösten”?

I sin bok ”Med kvinnors röst” säger hon sig vilja teckna växelspelet mellan mans- och kvinnoröster inom vardera könet för att bättre kunna utforska området mänsklig utveckling.

Bakgrunden till hennes intresse för olikheterna i vår fostran till kvinna och man är bl a att hon själv deltagit i en undersökning av den mänskliga moralens utveckling som Kohlberg gjort. Han beskriver moraliskt omdöme som en utveckling i sex stadier. Redan som barn börjar utvecklingen och som vuxen har man i bästa fall nått stadium sex. Sin teori grundar han på en empirisk undersökning av åttiofyra pojkar som han följt i över tjugo år. Resultatet menar han är universellt trots att ingen kvinna hållit måttet ifråga om moraliskt omdäme. Kvinnorna i hans provundersökning stannade liksom några av männen vid tredje stadiet.

Detta gjorde Gilligan nyfiken. Hon kunde för sin del, lika litet som var och en av oss, finna att män i allmänhet hade en högre och mer utvecklad moraluppfattning än kvinnor. Kunde möjligen moraluppfattningen och dess utveckling hos kvinnor se annorlunda ut? Och, om så var fallet, fanns det spår av denna utveckling även hos pojkar och män?

Redan som barn leker flickor och pojkar olika. Piaget visar att pojkar under barndomen blir alltmer fascinerade av att utarbета formella regler och rättviseprocedurer för att döma i konflikter medan flickor har en mer pragmatisk inställning till regler och är mer beredda att göra undantag. Känslan för laglighet, som är väsentlig för moralisk utveckling, är därför mycket mindre utvecklad hos småflickor än småpojkar anser Piaget.

Så socialiseras flickor till kvinnor och pojkar till män via helt olika tyngdpunkter i moralutvecklingen. Moraliska problem kommer för kvinnor att handla om ansvar och omsorg i relationer och för män om rättigheter och regler. Kvinnor stannar på så sätt kvar i relationstänkande och pragmatism medan män gör bedömningar på olika abstraktionsnivå. Självuppfyllelse kontra självupppoffring, hierarki kontra nät utgör polerna i manlig-kvinnlig moral. Språket visar sig dessutom spela en central roll i Gilligans forskning. Mycket tyder på att män och kvinnor använder olika språk om samma sak och uttrycker skilda upplevelser med likadana ord.

Pollak/Gilligan gjorde en undersökning 1982 bland studenter av båda könen, femtio kvinnor och åttio-åtta män, av hur de tolkade innehållet i några bilder. Det gällde våldsföreställningar. Begreppen separation och förbindelse blev nyckelorden i undersökningen.

I bilder som visade människor i nära förbindelse med varandra lade tjugoen procent av männen in våld eller risk för våld medan ingen av kvinnorna gjorde det. Omvänt såg kvinnorna våld i opersonliga prestationssituationer medan männen inte gjorde det. Det-

ta stämmer med iakttagelsen att kvinnor har svårt att prestera i konkurrens.

* * *

Boken är uppbyggd kring tre undersökningar av vilka ”abortbeslutundersökningen” är den centrala för att belysa kvinnors ställningstaganden i djupa, personliga moraliska dilemman. Tjugonio kvinnor i åldrarna femton till trettiofire år deltog och intervjuades två gånger. Undersökningen visade på ett utvecklingsmönster av omsorgsetiken, från ren överlevnad till koncentration på godhet för att slutligen innefatta omsorg, det mest användbara för att lösa konflikter mellan människor.

Om det inte är rivaliserande rättigheter utan motstridande plikter som ger upphov till moraliska problem krävs för att lösa dessa ett sammanhangsbundet och berättande tänkande istället för ett formellt abstrakt.

Boken är en stimulerande utmaning mot rådande förenklade uppfattning att vuxen och moraliskt högtstående är en person som liksom Gandhi är beredd att offra sina närmaste för sin övertygelses skull, medan kvinnan som står inför Salomo beredd att överge sanningen för att rädda sitt barns liv själv betraktas som ett barn!

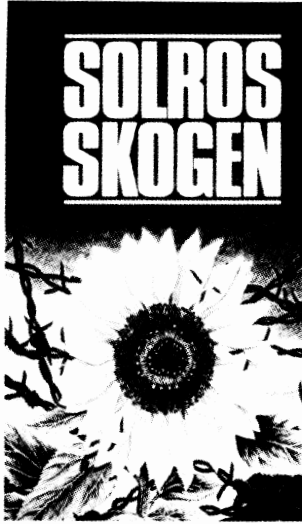
Gilligan ifrågasätter utvecklingsbegreppet och vägrar stämma in i uppfattningen om att den högst utvecklade människan skulle vara den totalt separerade abstrakt tänkande varelsen. Hon menar istället att mänsklig utveckling och moralbildning måste bygga på det kontrapunktiska i livet:

”Begreppen samhörighet och separation, som markerar spädbarnsutvecklingens natur och förlopp, återkommer i tonåren som närhet och identitet och sedan i vuxen ålder som kärlek och arbete. Denna kontrapunktiska upprepning i människolivet har emellertid när den infogas i ett utvecklingsschema en tendens att försvinna i och med att man sätter likhetstecken mellan utveckling och separation.”

Gilligans slutsats och vision av mänsklig mognad blir följdriktigt att moralbegreppet bör utvidgas till att gälla inte bara sanning och rättvisa utan också omsorg och ansvar för att på så sätt inbegripa både kvinnligt och manligt i en ny vuxen moraluppfattning.□

Agneta Gustafsson

Förföljd av det förflutna

Torey Hayden
Solrosskogen
Legenda

Ibland undrar man hur människor som har upplevt krigets fasor till synes kan återgå till den fredliga vardagen som ”vanliga” människor.

Sanningen är antagligen att de inte alls klarar av det. Vissa upplevelser är så hemska att de aldrig kan utplånas.

Torey Hayden har arbetat som barnpsykolog, och i romanen ”Solrosskogen” skildrar hon mycket övertygande en 17-årig flicka som skäms lite över sin kons-tiga familj.

Pappa är en vanlig jobbare (mycket sällsynt i en amerikansk roman), men det är mamman som är bokens egentliga huvudperson. Hon är vacker, varmhjärtad och okonventionell. Hon berättar gärna för barnen om sin lyckliga barndom i Ungern och om den underbara tiden som nygift i Wales strax efter kriget — där växte en skog av solrosor alldeles utanför husknutarna.

Men det är luckor i berättelsen, och efterhand får dottern veta sanningen om moderns liv. Hon var sexton år 1939. Då hämtades hon till en bordell för tyska officerare. På grund av sitt gyllene hår och sina

blåa ögon hade hon uttagits till avelsdjur. Hon skulle föda små "ariska" gossebarn till Führern.

Två pojkar födde hon — och förlorade — under några år av total förnedring. Därefter skickades hon till koncentrationslägret Ravensbrück, där en ung amerikansk soldat hittade henne vid krigsslutet. Han gjorde det till sin livsuppgift att ge denna olyckliga, misshandlade unga flicka en trygg tillvaro.

Men hon trivs inte i Kansas, och hon kan aldrig sluta leta efter den lille pojken som de tog ifrån henne när han var tjugo dagar gammal. Hon vill inte förstå att han nu skulle vara en man på trettio år.

Jag vill inte avslöja mer av historien, men den är spännande. Jag kunde inte lägga ifrån mig boken förrän den var slut.

"Solrosskogen" är en skakande och välskriven dokumentation av något nästan ofattbart hemskt som hände i hjärtat av Europa för bara några decennier sedan. En verklighet som många människor fortfarande bär med sig.□

Aase Bang

Spännande om medeltiden

Georges Duby
Makten och kärleken. Om äktenskapet i feodaltidens Frankrike.
Norstedt förlag

En beskrivning av hur äktenskapet blev kyrkans angelägenhet ger Georges Duby i boken "Makten och kärleken", i översättning av Britt Sofie Isaksson.

Georges Duby är professor vid Collège de France i Paris och en av de ledande historikerna inom den s.k. Annales-skolan. Beskrivningarna rör sig kring aristokratin i norra Frankrike under medeltiden, närmare bestämt kring Prästen, Riddaren och Kvinnan. Kvinnan är en för kyrkan ytterst motbjudande part, därför att hon står för det sexuella — därmed det opålitliga och otämjda.

För kyrkan är ett liv i kyskhet det högsta och mest åtråvärda som både kvinna och man bör sträva efter. Men om nu män skall vara tillsammans sexuellt med kvinnor är det bättre att det sker inom äktenskapets ram, och i akt och mening endast för att avla barn inom den egna ätten.

För riddaren var kvinnan en nödvändig part i bevarandet av ätten. Kvinnan var det kärl vari mannen tömde sin säd. De barn som föddes var av mannens säd, eftersom man inte trodde att kvinnan bidrog med något annat än sin kropp under havandeskapet.

Om kvinnan var av börd, gärna högre än mannen, släkt med kungen — även om det var på långt håll — så höjde det ättens status. För att skydda egendomen från angrepp var det också bra om kvinnan inte hade några bröder, någon far och saknade morbröder. Det var också en fördel om kvinnans ägor låg i närheten av mannens, eftersom de då var lättare att försvara.

Riddaren hade som vi förstår mycket att tänka på innan han valde en kvinna som skulle föda hans barn — att föra ätten vidare var trots allt det viktigaste.

För att göra bra partier gifte man bort barnen redan i vagnan, och den blivande bruden uppfostrades ofta i brudgummens hem.

Om sedan äktenskapet gick om intet, t ex genom att den blivande brudgummen "rövade" sig en annan brud, kunde det lösas på olika sätt. Antingen löstes problemet i godo med flickans släkt och hon återvände hem och giftes snabbt bort med någon annan, eller så kunde det hända att släkten inte ville ha flickan tillbaka och då återstod välvilligheten hos den forne brudgummens far eller att gå i kloster.

* * *

Kloster fanns det gott om för både kvinnor och män. Att låta kvinnorna gå i kloster var ett sätt att skydda dem från att bli bortrövade. Annars befann sig flicka-barnen i ett särskilt rum på slottet i väntan på att bli vuxna nog att kunna ingå äktenskap.

Om nu paret förblev ofruktsamt, kunde äktenskapet snabbt och enkelt upplösas genom att återopa släktskap mellan makarna. Ett förhållande räknades som incestuöst intill sjunde släktled och då återna varken var stora eller många var det ganska naturligt att äktenskapen var incestuösa i medeltida bemärkelse. Ett äktenskap som upplösts hade aldrig existerat.

Klosterliv eller att bli en kyrkans man var två sätt att göra karriär för männen som inte ärvde. Den äldste sonen ärvde allt, riddarna var mycket måna om att inte splittra upp egendomen. Om den andre sonen skulle kunna fullborda sitt äktenskap berodde på om hans mor hade ärvt en gård som änkesäte, dit han kunde ta sin brud. I dessa medeltida borgar fanns nämligen bara en säng som var avsedd för barnavel.

Eftersom det inte gick att ingå ett äktenskap utan att ha ärvt ett slott, så kunde sonen eller sönern få vänta länge på att få ingå det äkta ståndet. Därför tilläts konkubinatet — att ha älskarinnor — även om det inte sågs med blida ögon av kyrkan. Barn födda inom konkubinatet hade samma värde på äktenskapsmarknaden, som barn födda inom äktenskapet, med undantaget att de inte kunde arva. Men de blev i de flesta fall sörjda för av sin far, riddaren, och många "oäkta" söner blev trogna vasaller.

Det talas mycket om kvinnorna i boken, men man vet lite om dem eftersom så få ägnat kvinnorna någon skriven historia: kvinnorna får man ana sig till genom männens dåd och drömmar i feodaltidens Frankrike. Det som görs tydligt är kvinnans roll som bytesobjekt män emellan och att kvinnans makt består i att ha ett så högt bytesvärde som möjligt.

"Makten och kärleken" är en spännande historia över medeltiden med mängder av iakttagelser och intressanta resonemang. Det som här beskrivits är bara en bråkdel. Läs boken och du kommer att förstå mera av det patriarkala samhällets mekanismer.□

Gun Hedbom

Så miste gudinnorna makten

Kaari Utrio
Evas döttrar. Kvinnans, barnets och familjens historia i Europa.
Prisma

Kaari Utrio är historiker men har också skrivit historiska romaner. Detta har inspirerat henne till att skriva en historiebok som utgår från senaste vetenskapliga faktaunderlag, men utan att tyngas av noter och källhänvisningar.

Boken är intressant och lättläst. De många bilderna och texterna till dem bidrar till detta. För att få plats med detta rikhaltiga bildmaterial har en del bilder förminskats betydligt. Det lönar sig att läsa med förstoringsglas i handen för att kunna studera dem närmare. Många av dem är mycket innehållsrika och belysande. Det är särskilt arbetsbilderna som berättar om kvinnornas liv och det är just på det området, arbetsdelning, arbetsförhållanden, som man kunde önska att boken innehållit mera.

Ätminstone i 2 miljoner år har människor levt på jorden, men historien börjar 5.000 år före vår tideräkning. Här betonas två avgörande faktorer: Bland de mest uppenbara faktorer som har bidragit till uppkomsten och formationen av den våldsamt förkvävda människan märks *befolkningstillväxten* och *utvecklingen av den privata äganderätten*, oberoende av om denna uppkom genom jordbruk eller byteshandel. Våra förfäder är 5 000 före Kristus skilde sig

som människor avsevärt från våra förfäder år 15 000 före Kristus.

De jordbrukande, boskapsskötande människorna levde i ett samhälle som benämns patriarkaliskt. Mannen hade underkuvat kvinnan. Kvinnan hade övergått till att vara egendom. Kvinnans sexuella funktioner övervakades med yttersta stränghet. Kvinnan var inte längre människa i lika hög grad som mannen.

"Under de senaste hundra åren har vetenskapsmän utarbetat den ena teorin efter den andra om varför kvinnorna underkuvades, varför just hennes unika egenskap att föroka sig har blivit hennes öde", säger författarinnan och försöker sedan att ge en liten sammanfattning. Vi vet, att kvinnors insamling av smådjur och växter i jägarsamhällen var av stor betydelse för den regelbundna födotillgången och att kvinnorna började att fläta korgar, förfärdiga lerkrukor, väva och sy. Att kvinnorna insåg betydelsen av fröet och sådden och att sannolikt kvinnor först tämjde de mjölkproducerande husdjuren, getterna och fåren.

Men trots detta var kvinnan underställd. "I hennes historia upprepas samma fenomen: då den av kvinnan inledda verksamheten utvecklas och specialiseras är det männen som tillskansar sig den och för kvinnan återstår rollen som biträdande hjälpreda." Ju längre jordbrukskulturen, den privata äganderätten, böndernas förslavning och den systematiska krigsföringen utvecklas desto längre bort i dunklet försvinner myterna om den stora Modergudinnan som finns i alla folks historia.

Utrio försöker sedan i sin text vaska fram alla vittnesbörd om kvinnornas ställning som finns i skrifter av olika slag. Från Sumer, 3 500 år före Kristus, till våra dagar. Sumer var en krigarstat. Erövring och utplundring av andra folk var systematisk. Yrkesinriktad specialisering och handel hade skapat ett flerskiktat samhälle, sådant som vi lärt oss att kalla "civiliserat".

"Gudarna över jordbruk och boskap blev gudar av överhöghet, makt och vapen. För gudomen av kvinnligt kön, Sumer-modern Inanna och Ishtar över Babylonien, återstod endast en uppgift: att förstöra och bringa krigarna till ro."

Den nya tron, dvs kristendomens roll när det gällde kvinnornas ställning är väl belyst genom kyrkofädernas skrifter och "Häxhammaren", boken som gav motivering och instruktion till prästerskapets kvinnomord under tre århundraden, 1500- till 1700-talet. Även i kvinnohistorien är det männen som talar.

Under läsningen har jag ibland haft lust att protestera över alltför enkla generaliseringar som t.ex: "Kvinnan var inte längre en bytesvara, hon hade blivit en oundgänglig produktionsfaktor". Det hade hon naturligtvis alltid varit! Påståendet om "kvinnohatet som är en fundamental rädsla hos mannen", "som ligger latent" osv återkommer och borde diskuteras. Bokens uppläggning i olika kapitel för olika sidor av kvinnans verklighet gör också att vissa sammanhang inte blir tillräckligt belysta, men i sin helhet är detta en utomordentlig grundbok att användas och diskuteras i kvinnosammanhang.□

Ruth Bohman

Susan Brownmiller:
Kvinnligt. Myten om verkligheten.
Översättning Margareta Hartelius.
Forum.

Detta är en rolig bok som man läser med ett igenkännande leende. Precis så var det att vara en snäll liten flicka och senare en stormande men i botten osäker tonåring. Självt var jag den första i min skola som

hade New Look: vid ankellång kjol och mormors spetsblus.

Det var ljuvt och kvinnligt så det förslog. Långt hår, dinglande smycken, röda naglar och stilettklackar var kvinnlighetens attribut, och manhaftighet var det värsta som kunde drabba en. "Kvinnlighet behagar män, då kontrasten får dem att verka manligare", säger Brownmiller. Att behaga män var väl det viktigaste — eller?

En kort tid trodde vi att vi var på väg mot jämlikhet mellan könen. Vi köpte fotriktiga skor och sköna, mjuka plyschkläder, och menade att det skulle räcka med vår biologiska kvinnlighet för att bli attraktiva. Men idag har det blivit ett förnyat intresse för kvinnlighet. Behån har åter blivit en självklarhet, och unga flickor tror det är sexy med strumpor med söm.

Det är nämligen, säger Brownmiller, "ett sociologiskt faktum att på 1980-talet kämpar kvinnorna särskilt intensivt om två saker som det är begränsad tillgång på — män och arbeten". Och män, som sagt var, tycker bäst om kvinnliga kvinnor som inte hotar deras position.

* * *

Å ena sidan alltså: en rolig bok med aha-upplevelser på varje sida. Å andra sidan är detta en glimrande analys av begreppet kvinnlighet och kvinnlighetens historia. Den behandlar områden som kropp, hår, kläder, hud, rörelser, känslor och ambitioner. Språket är enkelt, inget sociologiskt eller psykologiskt fikonsnack. Översättningen är bra. Läsningen störs inte av fotnoter, men litteraturlistan är på 20 sidor.

Brownmiller hänvisar i första hand till anglosaxisk litteratur, men allt som är översatt till svenska redovisas noggrant. Synd bara att inte litteraturlistan har kompletterats med relevant skandinavisk litteratur.

Det enda som stör är att den svenska utgåvan har fått titeln "Kvinnligt" istället för "Kvinnlighet". Det tyder på dåligt språksinne hos förlagsredaktören. I övrigt är det en inspirerande bok som jag rekommenderar.

Aase Bang

Frankas ej Vi mänskor betalar portot	Vi Mänskor	Svarspost Kundnummer 15999014 100 61 STOCKHOLM
☐ Ja, jag vill prenumerera på Vi mänskor för ett år (nr 2/3 -86 tom nr 1 -87) pris: 100 kr		
☐ Stödprenumeration pris: 125 kr		
☐ Jag vill se lite mer av Vi mänskor och beställer nästa nummer (nr 2/3 -86) pris: 25 kr		
☐ Jag vill köpa.....ex. av nr.....		
Namn.....		
Adress.....		
Postadress.....		

Syskon i Bukarest

ERJA LEMPINEN

F O T O

NOVELL

TÄVLING FÖR KVINNOR

En dag finns den bara där. Idén. Nästan som en film rullas den upp inom dig, vissa detaljer fastnar liksom på näthinnan. Du kan inte bli kvitt den.

Dagarna går och fler bilder, flera röster gör sig tydliga ur dunklet därinne i dig. En berättelse tar form.

Alltihop började kanske med att du mötte en ny människa, la märke till något märkligt eller kanske läste du något som fick dig att stanna upp. Egentligen spelar det ingen roll hur det började. Nu är du fast. Kanske kämpar du emot det som växer därinne, och berättelsen bleknar ju längre tiden går. Kanske berättar du om idén för en vän. Kanske gör du en bild av historien.

Eller så sätter du dig vid skrivmaskinen och börjar arbetet med att klä den i ord. När du är klar gömmer du den i skrivbordslådan. Där dör den så småningom.

Du försvarar dig: men det där var väl ingenting, jag kan ju inte skriva.

Och så har jätten Jante slukat ännu ett byte, utan att behöva anstränga sig så där väldigt.

Nu vill vi slåss mot jätten och alla skattgömmor med inlåsta ord. Därför utlyser tidningen Vi människor en *novelltävling för kvinnor*.

Senast den 15 augusti i år vill vi ha din novell. Max 10 maskinskrivna A4-sidor, med dubbelt

radavstånd. Ämnet bestämmer du själv. Novellerna bedöms anonymt, så bifoga namn och adress i ett slutet kuvert tillsammans med novellen. Skriv novellens namn på det igenklitrade kuvertet.

Författaren till den novell som bedöms vara den bästa får ett författarstipendium på 3.000 kr. Novellen publiceras i nr 5/6 1986. Extra honorar för publiceringen utbetalas inte. Copyright tillkommer författaren och Vi människor.

Andra noveller som beömds vara av god kvalitet kan också publiceras i Vi människor — om författarna vill — mot ett honorar på 500 kr.

Arrangören — tidskriften Vi människor — förbehåller sig rätten att inte behöva betala ut något stipendium om intresset för tävlingen visar sig vara svalt, eller om det inkomna materialets kvalitet inte bedöms vara tillräckligt bra för att utse en vinnare.

Så bryt upp alla låsta skrivbordslådor, eller ta plats vid skrivmaskinerna och börja ordresan.

I juryn: Sara Lidman, författare, Mary Andersson, författare, Britt Dahlström, litteraturkritiker, Birgit Munkhammar, litteraturkritiker och Vi människors redaktionsgrupp.

Sista manusdag 15 augusti, alltså. Novellerna skickas till: *Vi människor, Barnängsgatan 23, 116 41 Stockholm. Märk kuvertet "Novelltävlingen"*.

